

SEGÉDKÖNYVEK
A MAGYAR IRODALMI OKTATÁSHOZ.
PETŐFI ÉLETE.

KÖLTEMÉNYEIBŐL ÖSSZEÁLLÍTOTTA BEVEZETTE ÉS MAGYARÁZTA

Dr. VAJDA GYULA

ÁLLAMI FELSŐBB LEÁNYISKOLA! TANÁR.

SZEGED.

THAUB t_í _ ÉS TÁRSA RIADASA-
IBOS.

Ára 50 fillér.

SEGÉDKÖNYVEK
AMAGYAR IRODALMI OKTATÁSHOZ.

PETŐFI ÉLETE.

KÖLTEMÉNYEIBŐL ÖSSZEÁLLÍTOTTA BEVEZETTE ÉS MAGYARÁZTA

Dr. VAJDA GYULA

ÁLLAMI FELSŐBB LEÁNYISKOLÁI TANÁR.

SZEGED.

TRAUB B. ÉS TÁRSA KIADÁSA.

1902.

ELŐSZÓ.

Petőfi életére és költészetére vonatkozó költeményei közül összeállítottam a legjellemzőbbeket. hadd mondja el a költő a maga élettörténetét. Kevés költő van a világirodalomban, a kinek művei erre alkalmasak; Petőfi költészete azonban oly szorosan összefügg életével, -hogy élet- és jellemrajzát csupán költeményeiből is meg lehetne írni“. (Badics F.)

Az első kísérlet e tekintetben Riedl Frigyes nevéhez fűződik, ki Petőfinek tizennyolcz költeményéből vázolja életét. Én kerek százat vettem fel és bátran vehettem volna többet is; de elsöben az iskola céljaira*) gondoltam és csak azon költeményeket szemeltem ki. a melyek szorosan életére, költészetére, jellemére vonatkoznak. Oda-fűztem egy-két népdalt, tájképet, csatadalt, hogy a költő lelkületét teljesen megvilágíthassam. így ez összeállítás, Petőfinek nemcsak életét, de köl-

*) A középiskolai új tanterv Petőfi költeményeit az I—III. osztály kötelező olvasmányául tűzi ki. A költészettan ismertetése' l alapvető minden fokon és ily összeállításban az irodalomtörténetnek is fontos eszköze.

tészetének minden irányát is feltüntetve, lehetőleg teljes egészet képez.

Kisebb művein kívül még két elbeszélő költeményében rajzolja önmagát: *Bolond Istókban* életkedvét, *Az apostolban* világgyűlöletét. Ezenkívül *Úti rajzai*, *Naplója* és Arany Jánossal folytatott levelezése ily vonatkozásunk.

Szeged, 1902. február hó 20-án.

Dr. Vajda Gyula.

Forrásművekül szolgáltak:

- Összes művei. Végleges, teljes kiadás. Magyarázta: Havas Adolf. Bpest. Athenaeum. 1892.
 Összes költeményei. Kiadta: Radó Antal. Bpest. Lampel. 1901.
 Költeményei. Magyar könyvtár. Bpest. Lampel.
 Válogatott költeményei. Magy. Dr. Badics Ferencz. Budapest. Athenaeum.
 Ferenczi Zoltán: Petőfi életrajza. Bpest. Franklin. 1896.
 Gyulai Pál: Petőfi költészete. Egyetemi előadások. 1896—97.
 Riedl Frigyes: Petőfi. Beöthy Irodalomtörténet. Budapest. Athenaeum. 1896.
 Riedl Frigyes: Petőfi élete költeményeiben. Poétika. Bpest. Lampel. 1901.

BEVEZETÉS.

A dal érzéseink kifejezője: feltünteti a lélek legbensőbb rejtekét, az író kedélyvilágát és gondolatmenetét, a nép lelkületét, vérmérsékletét. A népet csakis ez jellemzi. A nép csak énekel, egyszerű, közvetlen érzéseket penget húrjain; ellesi a természet csodás jelenségeit, megszemélyesíti a fodor felhőket, hallja a madarak énekét és látja a rét tarka virágait és onnét szíva, azokhoz is fűzi érzéseit. Ez az egyszerűség, a természet ölen fejlett érzések képezik a dalnak jellemét. A ki így dalol, az az igazi dalköltő, az az igazi lírikus; s ez első sorban maga a nép.

Petőfi a nép fia. Künn él. künn bolyong a szabad természetben. Lelke megtelik képekkel, a mint a szálló sas és a felreppenő pacsirta, majd a puszták tündérleánya, a délibáb, jelen meg előtte; a mint a szomjas betyárok száguldanak, vagy a felkelő napba tekint; majd a midőn alkonyaikor a pirosuló búcsúsugarak vonnak bíborfényt a tájra. Hall és lát mindent; érti a patak csörgését, a folyam zúgását, a szellő susogását, a fergeteg üvöltését s a falevelek zörgését. Egy

a természettel. Ott nőtt fel. ott kísérték a vízi madarak, ott lovagolt szilaj nádparipán és ha az estharang megkondult, visszatért az anya ölelő karjai közé és félálomban is hallá a dalt: „Cserebogár, sárga cserebogár! . . .“

Az anya dúdoló éneke és a természet csodás zenéje fejlesztik költői tehetségét és mire az megéri, szűk lesz neki minden határ: nyugtot sehol sem talál. Visszavágyik a puszták szabad terére; jön. megy, bolyong (*A csavargó*) és hol az anyai szív (*Füstbe ment terv*), hol a költészet melege (*Szobámban*), majd a szeretett hitves karjai (*Egykor és most*), a trombita hangja, az ágyúdőrej (*Egy gondolat bánt engemet*) elégítik ki lázas, nyugtalan lelkületét. Es mindig dalol, minden érzését dalban fejezi ki; hol enyhén, mélézó, ábrándos kedélylyel (*September régén*), majd szilaj, csapongó hévvel (*As én Pegazusom*). Egész egyéniségét beleönti dalaiba.

Életének minden korszakát jellemzik dalai: a gyermekkorra visszaemlékezik (*A gólya*), halálát megjósolja. S e két véglet között van a zsenge kor szárnypróbálgatásaitól, az aszódi búcsúbeszédtől kezdve a harci zajok harsány hangjáig (*Csatában*), a költemények egész sora, a melyben életének minden mozzanatát feljegyezte. Költeményei a költő élettörténete.

A hol csak megfordult, minden helyhez fűződik egy-két költemény; így is jelezve vándorlásait,

a melyek az ország egyik részéből a másikba terelték.)*) Bárhova megy, visszatér a helyre, a hol született (*Szülföldemen*), bárhol is bolyong, csak szüleire gondol (*Szüelőimhez*) és boldog, ha a nyomor napjait a családi kör melege váltja fel (*Egy estém otthon*). Elénk képzelete (*Képzetem*) hol a múlton, hol a jelenen mereng; de a feltűnő képek ép oly elevenen jelennek meg előtte (*Az Alföld*), mint a jelen szemléletei (*Falu régén kurta kocsmá*);' sőt a benyomásoknak meg kell érniök izzó lelkében és csak azután alakulnak teljesen éles képpé (*Nézek, nézek kifelé*,/). Majd a jövőbe tekint: megjósolja költői hírnevét (*Jövendölés*), kora halálát (*Még alig roll reggel*), a szabadságharcot (*Véres napokról álmodom*): előbb azonban átéli a boldog korszakot, a melyre annyiszor vágyott (*Oh, mi szép . . .*): élvezi a családi élet örömeit (*Három madár*).

S a mint így végig kísérelhetjük egész életén, éj) oly mozgalmas képeket tárnak elénk a csatazaj hevében (*Négy nap dörg az ágyú*), a diadal mámorában irt költeményei (*A honvéd*). A deák (*Első esküim*), a közvitéz (*Az őrágyhoz*), a kóbor színész (*Levél egy színész barátomhoz*), a nyomor részese (*Távolból. Egy telem Debreczenben*), a segéd-szerkesztő (*Búcsú a színészeitől*), majd a hírneves

*) Első bírálója, Greguss Ágost, gúnyosan jegyezte meg, hogy költeményeinek aláírásából meg lehetne tanulni hazánk földrajzát.

költő (*Hozzá*), a boldog férj (*Szeretlek én. szeretlek téged . . .*) és családtya (*Fiam születésére*) képeit méltóan zárják be e dalok, a melyek a magyar Tyrtaeust állítják elénk. De nemcsak a külső körülményekre vetnek fényt költeményei; lelkületét (*A felhők, A virágok*), szeretetét (*A nép*), gyűlöletét (*A magyar nemes*), baráti érzéseit (*Arany Jánoshoz*), hazaszeretét (*Honfidal*) ép úgy feltűntetik. Költeményeiben életkörülményei mellett megalkotta jellemét is.

Alapjelleme: a szeretet (*Ifjúság*). Gyűlöletben is szeret: szereti mindazt, a mi az alföld talajában sarjadt (*Kis-Kunság*) és gyűlöli mindazt, a mi e szeretetét korlátozza, a mi ezzel ellenkezik. E végletek teszik izzóvá 4elkét, azért fejezi ki világgyűlöletet, ezért oly kíméletlen (*Egy kritikus-hoz*); de a mint a nyomort a megcsillanó humor (*Vándorlegény*), e szenvedély hevét is enyhíti a szelídség (*Az én képzeletem, nem . . .*). A virágokhoz fordul, elsírja keservét: ott keres és talál enyhülést. Ez után vágyódott egész életében és oly kevés vigaszban volt része. Alig, hogy megnyugodott. máris újabb küzdés következett; alig, hogy élvezte a jelent, a jövő sejtelmei kínozták. Ezért háborog lelke, ezért nincs nyugta. De csak a felszín ily zavaros; lelke mélyén tiszta, zavartalan csend honol: egyszerű, természetes érzései onnét fakadnak és így hatják át egész költészetét.

Életrajzi adatok.

1823. jan. 1. Születik Kis-Kőrösön.
 1824—1828. Nevelkedik Félégyházán.
 1835—1838. Tanuló-évei Aszódon.
 1838— 1839. Selmeczen.
 1839— 1840. Katona Sopronban. Károlyvárosban.
 1840— 1841. Vándorszínész. (Dunántúl.)
 1841— 1842. A pápai kollégiumban.
 1842— 1843. Ejjebb vándorlások. (Pozsony. Debreczen.)
 1844-től Pesten. Segédszerkesztő. Versei megjelennek. Költői hírneve.
 1846. szept. 8. Megismeri Szendrey Júliát. iNagy-Károly.)
 1847. aug. 5. Eljegyzésük. (Erdőd, Szatmánn.i
 1847. szept. 8. Házasságuk. (U. o.)
 1848. Március 15.
 1848. okt. 23. A zászlóaljhoz megy Debreczenbe.
 1848. decz. 15. Fia. Zoltán, születése. (Debreczen.)
 1849. márcz. 21. Atyja halála. (Pest.)
 1849. május 17. Anyja halála. (U. o.)
 1849. július 31. A segesvári ütközet. Halála.
 *
1862. Szülőházát emléktáblával jelölik. Kis-kőrösi szobrát leleplezik.
 1867. okt. 13. Félégyházi lakóhelyét is emléktábla jelöli.
 1875. A költő emlékére megalakul a Petőfi-társaság.
 1882. okt. 15. Budapesti ércszobrának leleplezése.
 1889. Petőfi-Muzeum ezimii folyóirat indul meg Kolozsvárt.
 (Megszűnt.)

1898. Petőfi-album. Bpest. Athenaeum.

1899. júl. 31. Halálának félszázados évfordulója. A segesvári emlékünnepe. A segesvári emlék. Művei nemzeti köz-kincsésé válnak.

*

Ábrányi Emil: Petőfi és Jókai. — Arany János: Emlények. — Bartók Lajos: Nem halt meg a dalnok . . . — Dalmady Győző: Petőfi szobra. — Endrődi Sándor: Petőfi. — Jakab Ödön: Hol a költő? — Inczedy László: Petőfi. — Illyés Bálint: Sírod ormán. — Lampérth Géza: Petőfi. — Lévy József: Jó Petőfi. — Madách Imre: Petőfi. — Palágyi Lajos: Petőfi halála. — Pósa Lajos: Petőfi szobránál. — U. az: Petőfi. — Reviczky Gyula: Petőfi él. — Szabolcska Mihály: Petőfi. — Váradi Antal: Petőfi visszatér. — U. az: Petőfi a Hortobágyon. (Melodráma. Zenéje Kun Lászlótól.) — Zalár József: Béranger és Petőfi.

„Anyám, az álmok nem hazudnak;
Takarjon bár a szemfödél:
Dicső neve költő fiadnak,
Anyám, soká, örökkön él.“

I.

Szülőföldemen.

Itt születtem én ezen a tájon,
Az alföldi szép nagy rónaságon,
Ez a város születésem helye.
Míntha dajkám dalával vén tele.
Most is hallom e dalt, elhangzott bár:
»Cserebogár, sárga cserebogár!«

Úgy mentem el innen, mint kis gyermek,
És mint meglett ember úgy jöttem meg.
Hejh azóta hús esztendő telt el
Megrakodva búval és örömmel
Hús esztendő az idő hogy lejár'.
»Cserebogár, sárga cserebogár.«

Hol vagytok, ti régi játszótársak?
Közületek csak egyet is lássak!
Foglaljatok helyet itt mellettem.
Hadd felejtsem el, hogy férfi lettem,
Hogy vállamon huszonöt év van már
»Cserebogár, sárga cserebogár.«

Mint nyugtalan madár az ágakon,
Helyről helyre röpköd gondolatom,
Szedegeti a sok szép emléket,
Alint a méh a virágról a mézet;
Minden régi kedves helyet bejár
»Cserebogár, sárga cserebogár!«

Gyermek vagyok, gyermek lettem újra.
 Lovagolok fűzfasípot fűjva.
 Lovagolok szilaj nádparipán,
 Vályúhoz mék, lovam inni kíván,
 Megittattam, gyi lovam, gyi Betyár
 »Cserebogár, sárga cserebogár!«

Megkondúl az esteli harangszó.
 Kifáradt már a lovas és a ló,
 Haza megyek, ölébe vesz dajkám,
 Az altató nóta hangzik ajkán.
 Hallgatom, s fél álomban vagyok már
 »Cserebogár, sárga cserebogár:«

Hejh édes szülőimék,
 Gazdagodjam meg csak !
 Akkor, hiszem istenem,
 Nem panaszkodnak.

Minden teljesülni fog,
 A mit csak kívánnak ;
 Megelőzőm vágyait
 Éd's apám s anyámnak.

Lesz csinos ház, a miben
 Megvonóulnak szépen;
 Pineze lesz a ház alatt,
 Jó bő: a pinczében.

Meghíhatja éd's apám
 Minden jó barátját;
 Borozás közt leiköket
 A jó kedvbe mártják.

Szép kocsit csináltatok
 Éd's anyám számára;
 Nem kell, hogy a templomot
 Gyalogosan járja.

Lesz arany szegélyezettü
 Imádságos könyve,
 Krisztus urunk képe lesz
 Szépen metszve benne.

Pistinak meg majd veszek
 Drága paripákat.
 Rajtok jó Istók öcsém
 Vásárookra járhat.

Végesvégül lesz nekem
 Dúsgazdag könyvtárom ;
 Akkor majd a verseket
 Nem pénzért csinálom.

Ingyen osztom azokat
 Szót az újságokba;
 Minden szerkesztő, tudom,
 Szívesen fogadja.

S hogyha szép lyányt kap-
 hatok :
 — De magyar lelkűt ám! —
 Éd's apám táncolni fog
 Fia lakodalmán.

Szülőimhez.

így élünk majd boldogan
 A multságoknak,
 így biz, édes szüleim . - .
 Gazdagodjam meg csak!

A jó öreg kocsmáros.

Itt, a honnan messze kell utazni, míg az
Ember hegyet láthat, itt a szép alioldön,
Itten élek ön most meglelégedéssel.
Mert időm vidáman, boldogságban töltöm.
Falu kocsmájában van az én lakásom;
Csendes kocsmá, ez. csak néha zajlik éjjel.
Egy jó öreg ember benne a kocsmáros
Áldja meg az isten mind a két kezével!

Van szállásom itten s ennen-innom ingyen.
Soha sem volt ennél jobb gondviselésem.
Az ebédre nem kell senkit is megvárom.
És mindnyájan várnak én rám. hogyha késem.
Csak egyet sajnálok: az öreg- kocsmáros
Összekocczan m ha jó feleségével:
No de a mint ossz, kocczan, meg is bekül
Adja meg az?isten mind a két kezével!

Elbeszélünk néha a letúnt időkről.
Hejh, régibb idői boldogak valónak!
Háza, kertje, földje, pénze, mindene volt.
Alig tudta számat ökrének, lovál' ^
PéNZét a hitetlen emberek csalás, ? ^
Házát a Dunának hajjai vitték el:
így szegényült el a jó öreg kocsmáros
Áldja meg az isten mind a két kezével!

Alkonyuló félben van már élte napja,
8 ilyenkor az ember nyúgodalmat óhajt,
S ő reá. szegényre, a szerencsétlenség,
0 reá mostan mert legtöbb gondot és bajt.
Fáradoz napestig, vasárnapja sincsen,
Mindig későn lekszik. mindig idején kel:
Mint sajnálom én e jó öreg kocsmárost
Áldja meg az isten mind a két kezével:

Biztatom, hogy majd még jóra fordul sorsa:
Ő fejét csóválja, nem hisz a szavamnak.
»Úgy van. úgy,« szid később jóra fordul sorsom,
Mert hisz lábaim már a sir szélén vannak.«
Én elszomorodva borulok nyakába.
S iiiégfűrösztöin arczát szemeim könnyével.
Mert az én atyám e jó öreg kocsmáros
Áldja meg az isten mind a két kezével!

István öcsémhez.

Hát hogymint vagytok ottbenn, Pistikáni:
 Gondoltok-e úgy néha-néha rám?
 Mondjátok-e, ha estebéd után
 Beszélgetéstek meghitt és vidám.
 Mondjátok-e az est óráinál:
 Hát a mi Sándorunk most mit csinál?
 És máskülönben hogy van dolgotok?
 Tudom, sokat kell fáradoznotok.
 Örök törődés naptok, éjete.
 Csak hogy szükecskén megélhessetek.
 Szegény atyánk! ha ő úgy nem bízik
 Az emberekben: jégre nem viszik.
 Mert ő becsületes lelkű, igaz:
 Azt gondoló, hogy minden ember az.
 És e hitének áldozatja lett,
 Elveszte mindent, a mit keresett.
 Szorgalmas élte verítékinek
 Gyümölcsseit most más emészti meg.
 Mért nem szeret úgy engem istenem?
 Hogy volna mód, sorsán enyhítenem.
 Agg n t a fáradástud én
 Mily éuls-orömet fölmenteném.
 Ez fáj nekem csak, nyúgodt éltetmet
 Most egyedül ez keseríti meg.
 Tégy érte, a mit tenni bír erőd;
 Légy jó fiú, és gyámolítsad őt.
 Vedd vállaidra félig terheit,
 S. meglásd, öcséin, az isten megsegít.
 8 anyánkat, ezt az édes jó anyát,
 Oh Pistikém, szeresd, tiszteld, imádd!
 Mi ő nekünk? azt el nem mondhatom,
 Mert nincsen rá szó, nincs rá fogalom;
 De megmutatná a nagy veszteség:
 Ha elszólná tőlünk őt az ég
 E néhány sorral érd be most, öcsém.
 Én a vidámság hangját keresem,
 És akaratlan ilyen fekete
 Lett gondolatjaimnak menete;
 S ha még tovább fonnám e fonalat,
 Szivem repedne a nagy kin alatt.
 Más levelem majd több lesz és vidám,
 Isten megáldjon, édes Pistikém!

Anyám tyúkjá.

Ejh. mi a kő! tyúk anyó, kend
 A szobában lakik itt bent?
 Lám, csak jó az isten, jót ad I
 Hogy főivitte a kend dolgát

Itt szaladgál föl és alá.
 Még a ládára is felszáll,
 Eszébe jut. kotkodákol.
 S nem verik ki a szobából.

Dehogy verik, dehogy verik!
 Mint a galambot etetik.
 Válogat a kendermagban.
 A kiskirály sem él jobban.

Ezért aztán, tyúk ahyó, hát
 Jól megbecsülje kend magát,
 Iparkodjék, ne legyen ám
 Tojás szűkében az anyám.

Morzsa kutyánk, hegyezd füle-¹
 Hadd beszéljek mostan velem, -¹
 Régi cseléd vágj a háznál, 'ri
 Mindig emberid szolgáltál.

Ezután is jó légy. Morzsa.
 Kedvet ne kapj a tyúkhusra.
 Élj a tyúkkal barátságba' . . .
 Anyám egyetlen jószága.

A vén zászlótartó.

Fut Bécs felé Jellasics, a gyáva,
 Seregének seregünk nyomába'.
 Megrémülve fut a magyar hadtól:
 Magyar hadban egy vén zászlótartó.

Ki az a vén zászlótartó ottan
 Olyan tüzes lelki állapotban?
 Szemem rajta kevélyen mereng el:
 Az én apám az az öreg ember!

Az én apám e véli zászlótartó.
 Vészben a hon!« elhatott a nagy szó.
 Elhatott kórógyához, fülébe,
 S mankó helyett zászlót vett kezébe.

Vállait egy kínos élet gondja,
 Betegség és ötvennyolez év nyomja.
 8 ő feledve minden baját, búját,
 Ifjak közé hadi bajtársid állt.

S kit eddig az asztaltól az ágyba
 Alig-alig bírt elvinni a lába,
 Ellenséget úz mostan serényen
 Ifjúsága régi erejében.

Mi vitte őt háború zajába?
 Hiszen neki nincsen gazdagsága,
 Mit féltene, mit védnie kéne,
 Hogy ne jusson ellenség kezére.

Annyi földet sem mondhat övének,
 Melyben egykor koporsója fér meg,
 8 még is, még is viszi lobogóját
 Azok i. 'íjt.t, kik a hazát óják.

Ép azért ment, mert semmivel sem bír;
 Küzd a gazdag, de nem a hazaér',
 Védi az a maga gazdaságát
 Csak a szegény szereti hazáját.

Édes apám, én voltam te néked
 Ekkoráig a te büszkeséged:
 Fordult a sor, megfordult vógképen,
 Te vagy mostan az ón büszkeségem.

Érdemes vagy a cserkoszorúra!
 Alig várom, hogy lássalak újra,
 S megcsókoljam örömtől reszketve
 Kezedet, mely a szent zászlót vitte.

És ha többé nem látnálak téged?
 Látni fogom fényes dicsőséged;
 Könnyem leszen sírodnak harmatja,
 8 híred a nap, mely azt fölstartítja!

Szüleim halálára.

Végre megtörtént a
 Rég várt viszonzlás!
 Nincs köszönet benne.
 Nincsen istenáldás.
 Láttam jó atyámat vagy csak koporsóját.
 Annak sem látszott ki csak az egyik széle,
 Ezt is akkor láttam kinn a temetőben.
 Mikor jó anyámat tettük le melléje.

Sem atyám, sem anyám
 Nincs többé, nem is lesz.
 Kiket szoríthatnék
 Dobogó keblemhez.
 A kiknek csókolnám még lábok nyomát is.
 Mert engemet szívok vérén neveltek fel.
 Mert körülöveztek. mint a földet a nap
 Lángoló sugári, szent szeretőtökkel!

Oh atyám, oh anyám.
 Miért távoztok?
 Tudom, hogy áldás a
 Sír nyugalma rátok,
 De mi nektek áldás, az átok én nékem,
 Melytől szegény szívem csakhogy nem reped meg!
 Ha így bántok velem, ti kik szerettetek,
 Mit várjak azoktól, a kik nem szeretnek?

Itt hagytak, elmentek.
 Nem is jönnek vissza!
 Omló könnyeimet
 Sirjok halma iszsza.
 Folyjatok, könnyeim, folyj, te forr⁴ patak.
 Szivárogy le hideg orczáikra halkan.
 Hadd tudják meg rólad: árva gyermeküknek
 Elhagyott leikén mily égő fájdalom van '.

De nem, de nem, inkább
 Eltávozom innen.
 Hogysem könnyem árja
 Hozzájok lemenjen:
 Mentsen isten tőle édes jó szülőim
 Hogyha megéreznek fiuknak keservet.
 Szerető szívük a sírban sem pihenne,
 Egy bú lenne nekik a hosszú öröklét.

Isten veletek hát
 Csak egyszer még, egyszer
 Ölelkezem össze
 Sírkeresztetekkel
 Olyan a két ága, mint két ölelő kar,
 Mintha apám s anyám nyújtaná ki karját
 Tán fölemelkedtek halotti ágyokból,
 Fiokat még egyszer ölelni akarják!

A gólya.

Sokféle a madár, s egyik ezt, másik azt
 Leginkább kedveli,
 Ezt ékes szólása, amazt pedig tarka
 Tolla kedvelteti.
 Kit én választottam, a dal-mesterséghez
 Nem ért az a madár,
 S egyszerű, mint magam . . . félig feketében,
 Félig fejrben jár.

Nekem valamennyi között legkedvesebb
 Madaram a gólya,
 Édes szülőföldem, a drága szép alföld
 Hűséges lakója.
 Tán azért szeretem annyira, mert vele
 Együtt növekedtem;
 Még mikor bölcsőmben sírtam, ő már akkor
 Kerepölt fölöttem.

Vele töltöttem a gyermekesztendőket.
 Komoly fiú valók.
 Míg társim a haza-térő tehéncordát
 Esténként kergeték:
 Én udvarunkon a nádkúp oldalánál
 Húztam meg magamat,
 S némán szemléltem a szárny okat-próbáló
 Kis gólyafiakat.

És elgondolkodtam. Jól tudom, az gyakran
 Fordult meg fejembe`:
 Miért hogy az ember nincs úgy, mint a madár,
 Szárnyakkal teremve?
 Csak a messzeséget járhatni meg lábbal,
 S nem a magasságot;
 Mit ér nekem, mit a messzeség? mikor én
 A magasba vágyok.

Fölfelé vágytam én. Ah, úgy irigyeltem
 Sorsáért a napot,
 A föld fejeére ő tesz világosságból
 Szótt arany kalapot.
 De fáj, hogy estenként megszűrják . . . mert hiszen
 Foly kehi éhül a vér;
 Gondolám, hát így van? hát aki világít.
 Ilyen jutalmat nyer? — .—

Kívánt időszak az őszt a gyermekeknek.
 Mint anya jön elé,
 A ki fiainak számára kosarát
 Gyümölcsösei terhelő.
 Én ellenségemül néztem az őszt, s szólék,
 Ha gyümölcsöt hozott:
 Tartsd meg ajándékom, ha kedves madaram.
 A golyát elcsalod.

Szomorodott szívvel láttam gyülekezni.
 Midőn távoznak:
 Miként most eltűnő ifjúságom után.
 Úgy néztem titánok,
 S milyen bús látvány volt a házak tetején
 A sok üres fészkek.
 Szellő lehelt reám, sejtés halk szellője.
 Hogy jövőmben nézek.

Mikor tél múltával fejez hó-subáját.
 A föld levetette,
 S virággal zsinórozott sötétzöld dolmányát
 Ölté föl helyette;
 Akkor az én lelkem is felöltözék új.
 Ünnepi ruhába,
 S golya-várni néha elballagtam egész
 A szomszéd határba. —

Később, hogy a szikra lángra lobbant, a hogy
 Ifjú lett a gyermek:
 Talpam alatt égett a föld, neki esem.
 Es paripán termék,
 S megeresztett kantár szárral vágatok ki
 A puszták terére . . .
 Még a szél is ugyan neki gyürkőzött. hogy
 Lovamat elérje.

Szeretem a pusztát! ott érzem magamat
 Igazán szabadnak,
 Szemeim ott járnak, a bol nekik tetszik,
 Nem korlátoztatnak,
 Nem állnak körülöm mogorva sziklák, mint
 Fenyegető rémek,
 A csörgő patakot hányva-vetve, mintha
 Lánczot csörgetnének.

És ne mondja senki, hogy a pusztá nem szép l
 Vannak szépségei,
 De azokat, mint a szemérmes lány arezát,
 Süni fátyol fedi;
 Jó ismerősei, barátai előtt
 Leteszi fátyolát,
 S rajta vesz merően a megbűvölt szem, mert
 Tündér kisasszonyt lát.

Szeretem a pusztát! be-bekalandoztam
 Tüzes paripámon,
 S midőn már ott jártam, a hol fizetésért
 Sincs emberi lábnyom:
 Lovamról leszálltam, gyepre héveredtem.
 Egy futó pillanat
 A tóra mellettem, s benne kit látok meg?
 Gólya barátomat.

Oda is elkísért. Együtt ábrándoztunk
 A pusztá legmélyén,
 O a víz fenekét, én a délibábot
 Hosszasan szemlélvén.
 Így töltöttem vele gyermekségemet és
 Ifjúságom javát,
 Azért kedvelem, bár se tolla nem ragyog,
 Se szép hangot nem ád.

Mostan is kedvelem és úgy tekintem én
 A gólyamadarat.
 Mint egyetlen valót, mely egy átálmodott
 Szébb korból fönnmaradt.
 Megérkezésedet még mostan is minden
 Esztendőben várom.
 S kívánok szerencsés utat, ha távozol,
 Legrégibb barátom!

Búcsúbeszéd.

Immár kész koszorúnk, melyet tíz hónapig izzadt
 Arezczal, gyenge eszünknek gyűjtve díszét, fonogattunk
 A zöld Pindus alatt, a nyájas Muzsasereg közt!
 Ennyit, Nagytudományú Atyák, volt gyűjteni képes
 S nem töimet iparunk! — Noha édes a múzsái körben
 Töltni időt, noha Pallas kertjében gyönyörűebb
 Illatozású virágok kelnek, mint a vadonynak
 Puszta helyén, fárasztóbb mégis a pindusi ösvény,
 Vonzóbb drága szülők s kedves rokonink köre, mintsem
 Hogy kis időre szívünk azt kész nem volna kerülni.

Száműzetett Naso, ki tanítál a Helikonra
 Törni utat s akadályt meggyőzni, karunk panaszd már
 Nem viszi a tanodába, se Nepos hősi éltét.
 Ki mutatá híven, mennyit vittek vala véghez
 Graecia nagy fiai s Karthágó győztesi, mely jót
 S mely rosszat tettek, mi csatákba' valának
 És hogy haltanak el Mai ünnep válni megengeded
 Tőletek s a tanulástól, míg bele kezdeni kell majd.

Nagyságos Báró, tanodánk kegyes elnöke s atya!
 S tisztelt Figyelők, ti nagytudományú Atyáink!
 Volt türelmetökért szívünk mint Nektek adózzon?
 Hogy minket hallgatni nem untatok el. rebegőket.
 Gonditokért hálás kebelünk forró köszönetjét
 És a csekély szálkú koszorúnkat kegybe vegyétek!
 Hosszúi éltetőket soha gond, bú, baj ne epeszsze,
 Létünk és tanodánk folyton kegyetöknek örüljön.

Drága Tanító úr, ki fáradhatatlan iparral
 A tudományokban jártassá tenni akartál
 Bennünk', vedd végső együttlétünkben ezen pár
 Búcsúsót, mert elválunk sok időre Tetőled l
 S ti kedves helyek, a hol számt'lanszor mulatoztunk
 Vagy nagy körbe leülve, vagy a laptát veregetve
 És kapkodva, vagy ugrándozva, vagy édes örömben
 Vig daliokra fakadva, ezentúl csend üli kedvelt
 Tájitokat, már-már elhagyni fogunk mi ezennel!

8 végre Deáktársim l kik nem köz s renyhe . róvel
 Jártatok velem a tudomány ösvényit: ez óra
 Tőletek elválaszt, szétoszlunk mostan: egy erre.
 Másik amarra megyen születése helyére, holottan
 Hány örömök várják édes szüléinknek ölében'.

Majd, a midőn a sors keze, minket messzire szólé szt
 Egymástól, midőn itt nem lelt örömökb e törődve
 Lő szűnk, szűlőink hajlékában, midőn ekkép
 Szólhat már ajkunk: »Ti komor gondok, nem adunk most
 Helyt főnkben nektek, kipihenni fogunk sok
 Munkáinknak utána, pihenni, nem tanodával
 Gondolkodni! Elég volt tiz hó arra!« 0 akkor ,
 Még egyszer gondoljunk itten lelt öröminkre.
 Gondoljuk, mennyit fáradtunk s izzadánk itt.
 A tudományoknak kimeríthetetlen ösvényén.

S most Társaím! miután végét már elérte a munka.
 A mely tiz hóíg szűnetlen foly vala köztűnk.
 Jó Isten veletek! Tanodánkat hagyjuk örömmel
 És szaporán édes szűléink kebelére siessűnk.

Első eskűm.

Fiú valók még, iskolás fiú,
 Tizenöt éves; és az iskolázás
 Rám nézve nyűg volt, nagy, nehéz nyűg, a mely
 Rajtam napestig szomorún csőrőmpölt.
 S még álmaimból is föl-főlríasztott.
 Lerázni vágytam e nyűgöt magamról.
 Lerázni vágytam minden áron azt.
 Már akkor, akkor úgy szerettelek,
 Olyan világ-főlgyujtó szenvedéllyel,
 Mint most szeretlek, drága szent szabadság ! —
 Gondolkodóm a mód felől: miként
 Szakíthatnám le rólam a bilincset? . . .
 Színészek jöttek, s elhatározóm
 Közéjük állni és elmenni velők,
 El, habár a földhöz-ragadt nyomor
 Mind két kezével átölelne is,
 Habár apámnak átka és anyámnak
 Könyűi lesznek útitársaim.
 Csak hogy' szabad, hogy független legye
 S elmentem volna, ámde megtudá
 E lázadó szándékomat tanítóm.
 S az indulásnak napján elfogott,
 És rám csuka szobámnak ajtaját,
 S rab voltam, míg a színésztársaság
 Határunkon túl messze, messze járt.

Sírás, könyörgés, láрма, miül hiába! . . .
 Nem az fáj már, hogy nem leszek színész.
 De hogy maradni kényszerítenek.

A kényszerítés égett telkemen,
 Mint a görögtűz, olthatatlanul.

Itt tettem első esküvésemet.

Nagy és szent esküt mondók börtönömben.
 Hogy életemnek egy főcélja tesz.
 S ez: a zsarnokság elten küzdeni.
 S ez eskü most is olyan szent előttem.
 A milyen volt az első pillanatban.
 S verjen meg engem a hatalmas isten.
 Verjen meg még a más világon is.
 Ha valaha ez esküt elfelejtem!

II.

Nézek, nézek kifelé . . .

Nézek, nézek kifelé az
 Ablakon,
 Ott merengnek szemeim a
 Silbakon:
 Jár a faköpönyeg mellett
 Föl s alá,
 Méltósággal, mint valami
 Kis király.
 Sétifikáltam így én is
 Valaha,
 Mert hogy voltam, voltam én is
 Katona,
 Fekete-sárgára festett
 Fák előtt
 Villogtattam a hatalmas
 Gyiklesőt.

Izzadtam a dicső borju-
 Bőr alatt.
 Bájos bakancs ékesítő
 Lábamat,
 Szájam szörnyű halberdókat
 Kiabált,
 Es söpörtem a kaszárnya
 Udvarát.
 Hősi pálya, hősi pálya
 Gyöngy élet!
 Szégyen rám, hogy számot
 vetők
 Te véted.
 Hogy letettem cserkoszorúid
 Fejemről.
 Elhajítok puskát, seprőt
 Kezemből.

Hejh, de meg is veit az isten
 Engemet.
 Hogy elhagytam a vitézi
 Életet,
 Poéta lett belőlem, csak
 Poéta . . .
 Ott talán már káplár volnék
 Azóta!

Az órágyhoz.

Égig emeljen bár a játszi szerencse kegyelme,
 És legyen első rang rangom az isten után;
 S bár csak azért szüljön két India kincset özönnel,
 Hogy büszkén ajakam mondani tudja: enyém!
 Durva faalkotmány! emléked nem leszen irtva
 Szümből s akkoron is hajlik öledbe fejem;
 Hisz te az inségnek mikor éje boronga körülöm,
 S-hervasztott a bű: balsamos enyhet adál.
 Enyhét adál! az ölö vad kínok örömtelen ifja
 Leggyönyörűbb álmit kebleden álmodozó.

Zúgó habjaidba szórom	Bárha dúlt lesz akkorára
É virágfüzért.	Dísze s hervadott,
Dráva ! Hajtsd alá. s a partra	És özönnel kelyhe nem hint
Tedd, midőn hazámba ért.	Szerte éden-illatot.

A Dráván.

S mondjad: ilyen a honáért
 Lángoló kebel,
 Melyet a sors zivatarja
 Tőle messze sodra el.

Honvágy.

Borúnak éjjelén, derűnek hajnalán
 Feléd siet remegve bús
 Pillantatom, mindig feléd, arany kalász
 Hazája, boldog róna, hol
 Csókolva ölelkeznek Csepel mezőivel
 Dunának ezüst hullámai.
 Áldás malasztja rám felőled nem lebeg,
 Csak egy kemény atya átkait
 Zúgjak fülemben a nyargaló fuvalmak, ó
 Ezer tövissel hinteni
 A bujdosónál? utait! Mégis te vagy
 Örök betűkkel írva fél
 E szív emlékkönyvében. A napok sorát,
 Melyet lefutnom rendele
 Az ég, óhajtom én kunyhód homályiban
 Élhetni, s a szelíd halál.

A szenvedések altatója, hogyha jó
 S átszederíti lelkemet
 Egy boldogabb világba: harsogó Duna!
 Kisznevedett porom fölött
 Te most a zöldelő hant bársony pázsitát,
 8 a mormogó habzaj között
 Édesd nyugalmak ülnek sírkövemre majd
 8 a jégsziv is talán, kinek
 Atkái nyomák a kínos életet, ledől
 Békülten a halom fölé,
 8 lágyult kebel meleg könyűivel rebeg
 Panaszt: szegény, szegény fiam!

Hazámban.

Arany kalászszal ékes rónaság,
 Melynek fölötte lenge délibáb
 Enyelgve űz tündér játékokat.
 Ismersz-e még? oh ismerd meg fiad 1

Rég volt, igaz, midőn e jegenyék
 Árnycain utószor pihenek,
 Fejem fölött míg őszi légen át
 Vándor daráid V betűje szállt:

Midőn az ősi háznak küszöbén
 A búcsú tördelt hangját rebegém:
 S a jó anyának áldó végszavát
 A szellők már régen széthordozák,

Azóta hosszú évsor született,
 És hosszú évsor veszte életet.
 8 a változó szerencse szekerén
 A nagy világot összejártam én.

A nagy világ az étetiskola:
 Verítékemből ott sok elfolya.
 Mert oly göröngyös, oly kemény az ut.
 Az ember annyi sivatagra jut

Ezt én tudom — mikép nem tudja más —
 Kit ürömével a tapasztalás
 Sötét pohárból annyiszor kínait.
 Hogy ittam volna inkább a halait!

De most a bút, a hosszú kínokat,
 Melyektől szívem oly gyakran dagadt.
 És minden szenvedés emléketét
 Egy szent öröm könyűje mossa szét;

Mert a hol enyhe bölcsőm lágy ölén
 Az anyatejnek mezét ízlelem:
 Vidám napod mosolyg ismét reám.
 Hű gyermekedre, édes szép hazám!

Első szerepem.

Színészszé lettem. Megkapom
 Az első szerepet.
 S a színpadon először is
 Nevetnem kellett.

Én a szerepben jó ízűn
 S szivemből nevetek:
 Pályámon, oh úgy is tudom.
 Leend ok sírni még.

Levél egy színész barátomhoz.

Jut még eszedbe a fiú? kivel
 Együtt czepeletd a vándorbotot,
 Mely koldusbotnak is beillenék,
 Midőn a sorsnak fényes kedve nincs:
 És ez nem épen oly ritkaság
 Színészre nézve, mint boldogtalan
 Magyar hazánkban a hű honfigond. —
 Lásd, én reátok még emlékezem,
 És elfeledni nem fogom soha
 A jót s rosztat, mely ott közöttetek
 Múlt napjaimnak osztályrésze volt.
 Előttem áll a délután, midőn
 A színészetbe beavattatám.
 Barangolók föl és le ezáltalán
 A nagy hazának minden tájain.
 Tarisznyámban, mit hátamon vívók.

Nem mondhatom. hogy nagy volt a teher.
 De a nyomor, mint ólom, megnyomott.
 Könnyite rajt a víg könnyelműség,
 Mely útaimban hú társam vala.
 Ekkép jutók egy nyári délután
 Egy kis városba; fáradt lábaim
 A fogadóban megpihentenek. —
 Vendégszobája egyik oldalán
 Helyet szerényen színpad foglala.
 Mire való is már a fényűzés? . .
 Azon tűnődtem épen: kérjek-e
 Ebédet vagy se? hát ha majd sovány
 Zsebem bicskája szépen bentörik?
 Az ajtót ekkor megnyitó egy úr:
 Volt bennem annyi emberismeret.
 Rá foghatnom, hogy nem más. mint színész.
 Fején kalapja nagy becsú vala,
 Mert Elizéits prófétával az
 Rokonságban volt . . . tudniillik: kopasz.
 Kabátja új, a nadrág régi rongy.
 És lábát csizma helytt cipő fődé,
 Alkalmasint a melyben szerepelt.
 »Thalia papja?« kérdem. — »Az vagyok;
 Talán ön is?« — »Még eddig nem.« — Tehát
 Jövőben! fölség . . .« — Azt sem mondhatom«,
 Vágtam szavába; ámde ő rohant.
 8 vezette gyorsan az igazgatót.
 Fehér köpenyben az igazgató
 Jött üdvezelni engem nyájasan:
 »Isten hozá önt. tisztelt honfitárs«
 Lesz hát szerencsénk önhöz, edesjur?
 Imádja úgy-e a művészetet?
 Ah, jó barátom, isteni is az'.
 S önnek szeméből olvasom ki, hogy
 Színészetünknek egykor hőse lesz,
 És kürtölendik bámult nagy nevét
 A két hazának minden ajkai . . .
 Ebédelt már ön? itt az ételek
 Fölötte drágák, s a mi több: roszak.
 Az ispán úrtól öztombot kapánk.
 A káposztából is van maradék —
 Ha meghívásom nem meltóztatik
 Elútasítani: jó ebédje lesz.«
 így ostromolt a jó igazgató,

Forgatva nyelve könnyű kerekét.
 Én nem rossz kedvvel engedők neki.
 Menék ebédre, és ebéd után
 Beiktatának ünnepélyesen
 A társaságba — nem kutatva: mi
 Valék, deák-e vagy csizmadia?
 Másnap fölléptem a Peleskei
 Nótáriusban. Hősleg működöm
 Három szerepben, minthogy összesen
 A társaságnak csak hat tagja volt. —
 Egy ideig csak elvalék velők;
 Faluzgatánk jó s balszerencse közt.
 De a barátság végre megszakadt,
 Mert én utáltam a nyegléskedést,
 A sok »utószor«-t, a görögtüzet,
 S tudj' a manó, mily csábításokat.
 A társaság is végre szétoszolt
 Egymást érő bel- s külviszály miatt:
 S én újra jártam széles e hazát,
 Mígnem keblébe vett más társaság.
 Mit ottan, itt is azt tapasztalául,
 8 tapasztalásom nem volt olyatén,
 Mely kedvre hozta volna telkemet.
 Kényért keresni színészek teszünk,
 Nem a művészet szent szerelmiből.
 S haladni nincsen semmi ösztönünk.
 »Pártolj, közönség, és majd haladunk.«
 Mond a színész; és az meg így felel:
 • Haladjatok, majd aztán pártolunk
 És végre mind a kettő elmarad.
 Nem is hiszem, hogy a színészetet
 Becsülni fogják, míg ez befogad
 Minden bitangot, gaz sehonnait,
 Kik a világnak söpredékei,
 S itten keresnek biztos menhelyet.
 Barátom, ez fájtnékem s neked,
 Ez keserítő minket annyira.
 Az isten adja, hogy minél előbb
 Akképen álljon színművészetünk.
 A mint valóban kéne állma.

Színészdal.

Minden művészetek
 Fején a korona :
 A mi művészetünk
 Ellen ki mondana ?
 Mi szép, mi szép, mi szép
 A mi föladatunk !
 Legyünk büszkék reá,
 Hogy színészek vagyunk.

Csak árny, a mit teremt
 A költőképzelet;
 Mi adjuk meg neki
 A lelket, életet.
 Mi szép, mi szép, mi szép
 A mi föladatunk!
 Legyünk büszkék reá,
 Hogy színészek vagyunk.

Da a mit színpadon
 A népnek hirdetünk,
 Ne hazudolja meg
 A cselekedetünk.
 Ha meg nem tesszük azt,
 A mi föladatunk:
 Akkor gyalázat ránk.
 Színészek nem vagyunk!

Miénk a hatalom
 Az emberszív felett:
 Idézni egyaránt
 Mosolyt vág} könnyeket
 Mi szép, mi szép, mi szép
 A mi föladatunk !
 Legyünk büszkék reá,
 Hogy színészek vagyunk.

Apostolok vagyunk
 Az erköles mezején,
 Apostoli szavunk
 Téged kiált: erény !
 Mi szép, mi szép, mi szép
 A mi föladatunk!
 Legyünk büszkék reá,
 Hogy színészek vagyunk.

Távolból.

Kis lak áll a nagy Duna mentében:
 Oh mi drága e lakocská nékem !
 Könnyben úszik két szemem pillája.
 Valahányszor emlékszem reája.

Bár maradtam volna benne végig!
 De az embert vágyai vezérlik:
 Vágyaimnak sólyomszárnya támadt,
 S oda hagytam ős lakom s anyámat.

Kínok égtek a szülőkebelben,
 Hogy búcsúmnak csókját rá leheltem;
 S kínja lángi el nem aluvanak
 Jéggyöngyétől szeme harmatának.

Mint ölelt át reszkető karával!
 Mint marasztott esdeklő szavával!
 Oh, ha akkor látok a világba:
 Nem marasztott volna tán hiába.

Szép reményink hajnalcsillagánál
 A jövőndő tündérváros gyanánt áll:
 S csak midőn a tömkelegbe lépünk:
 Venni észre gyászos tévedésünk.

Engem is hogy csillogó reményem
 Biztatott csak, minek elbeszélnem?
 S hogy mióta járom a világot,
 Bolygó lábam száz tövisre hágott.

. . . Szép hazámba ismerősök mennek;
 Jó anyámnak tőlük mit izenjek?
 Szóljatok be, földiek, ha léssen
 Utazástok háza közelében.

Mondjátok, hogy könnyeit ne öntse,
 Mert fiának kedvez a szerencse-----
 Ah, ha tudná mily nyomorban élek,
 Megrepedne a szíve szegénynek!

Barátimhoz.

Nos, fiúk, nem szólt a szarka
 Házfödélteken?
 Vagy ki álmodó meg, hogy ma
 Vendégtek leszen?

De mi a kő! mért e hosszú
 Méla bámulás!
 H'sz én vagyok, ha nem csalódom,
 En és senki más.

Vagy feledve már talán a
 Régi jó barát?
 Nem íiíhetem. hogy reátok
 Illenek e vád.

A szövetség, melynek szála
 Minket összefont,
 All, a inig csak vért bír a szív .
 És velőt a csont.

No de kissé meglepett tón
 Jöttöm, úgy-e bár?
 Hja, öcséim. velőm a sors
 Furcsa tánczot jár.

Köztem s közte folyton folyva
 Tart a háború,
 S majd lenyom, majd, mint a pelyhet,
 Végtelenbe fű.

De azért nem csüggedünk ám,
 A ki lelke van!
 Szembeszállók ő kelmével
 Bátran, sziláján.

S tán ha látja sors komám, hogy
 Csüggedés nem ért:
 Egykor annál bőkezűbben
 Nyújtja majd a bért . . .

Eh, de mit most okoskodni!
 Csapjatok kezet;
 Jó barát markába csapni
 Kedves élvezet.

S mely bennünket ily váratlan
 Együvé hozott.
 Áldomással ünnepeljük
 A pompás napot!

Keresztúton állok . . .

Keresztúton állok,
 Merre tartsak?
 Ez kelet, felé visz,
 Az nyugatnak.

Akármerre megyek,
 Mindegy nekem.
 Mindenütt szomorú
 Az életem.

Mért nem tudom, hol vár
 A halál rám?
 Hogy egyenesen azt
 Választhatnám!

Be szomorú az élet én nekem . . .

Be szomorú az élet én nekem.
 Mióta eltemették kedvesem!
 Csak úgy lézengek, mint az ősz virága.
 Mely minden szellő érzékesével
 Egy-egy megszáradt szirmot hullat el.
 S mely csüggedt fölvel kimúlását várja.

A fájdalom gyakorta megrohan.
 Mind éhező vad, mérgecsszilaján.
 S éles körmét szívembe vágja mélyen.
 Kiáltok a sors ellen átkokat,
 A mely az embernek mennyet mutat.
 Hanem megtiltja, hogy belé ne lépjen.

Legtöbbször csendes, néma bánatom:
 Élek? nem élek? szinte nem tudom.
 Jön és megszólít egy-két jó barátom:
 Beszédeikre ritkán felelek.
 Örültem egykor, hogyha jötteének,
 Most, hogyha mennek, szívesebben látom.

Gyakran bolyongok föl s le czéltalan,
 Bolyongok, inig — azt sem tudom, hogyan? —
 A drága kis lány sírhalmához érek.
 Édes remény tart ottan engemet;
 Remélem, hogy majd szívem megreped . . .
 Mért csálnak mindig, tmindig a remények!

A hevesi rónán.

Hátrább vonul mindegyre
 És halványul a Mátra
 Az esti nap piros fényt
 Lövel kék homlokára.

Olyan ez a piros fény,
 Mely a kék Mátrán lángol,
 Mint kék szemű lány arczán
 A rózsaszínű fátvol.

Zörg a szekér, az ostor
 Koronként egyet pattan . . .
 Ezen kívül a róna
 Oly néma, oly zajtalan.

Leszálla a nap ; vége
 A piros alkonyainak.
 A messze latkor szélén
 Pásztortüzek pislognak.

De pásztortüz-e az, vagy
 Tán csillag, mely lelépett
 Egy síró furulyának
 Mégha Ugatása végett ?

Emelkedik föl a hold;
 Olyan szép s olyan halvány,
 Mint a meghalt menyasszony
 Bús vőlegénye karján.

S talán á hold valóban
Egy holt menyasszony árnya,
Kít a koporsóból víz
Az égbe szellem szárnya.

Oly szomorú ez a hold.
És mégis rája nézek.
Nem nézhetek le róla,
Sugári megigéztek.

Oly mondhatatlanul bús
Ez a hold, hogy láttára
Eszembe jut éltémnek
Legkínosabb órája.

Magam sem tudom én, hogy
Mi történt ekkor rajtam?
De sírnom kell, zokognom.
Miként akkor zokogtam

Merengés.

Jó Petőfi, te sem
félhetsz.
Hogy két vállad
valahogy
A szerencse
áldásának
Nagy terhétől
összerogy.

Adománya
mindössze is
E lantocska és a
dal,
Mít belőle búsan,
vígan
Érzelmid játéka
csal.

Hátha így találna
szólni
Egy tündérvilági
hang:
Nos, fiam, mi
kell? jó kedvem
íme mindent
megadand.«

Mondaná, hogy:
»Rád ruházom
A bubáját, a
varázst,
Daljaid, mivé
kívánod.
Azzá testesülni
lásd.

Hogyha kell hír:
minden
hangod
Egy
borostyángaly
legyen,
Míg Petrarca
koszorúja
Nem vet árnyat
fürtiden.

Hogyha kincs
kell: mind
megannyi
Gtönggygé válik
éneked.
Mígnem
gyöngygyei
rakhatod ki
Gombod,
sarkantyúszegeid.
«

Mit felelnél
mindezekre,
Mít felelnél, jó
fiú?
Tudom én szived
bibéjét.
Tudom, a szél
honnán fű.

Te bizony csak
ezt felelnéd:
Szép a hír és jó a
kincs;
És hogy őket ne
kívánnám.
Abból ugyan
semmi sincs

De ha már
ezer mesterré
Engeded, hogy
válhatom:
— Van a hírnél,
van a kincs-
nél
Egy igézőbb
hatalom;

Mint
csillagfüggés az
égen
Változatlan,
végtelen.
Úgy függ rajta és
csak rajta
Vágyban égő
kebelem! —

Nála voltam

Nála voltam, a kedves leánynál.
 Nála voltara, ismét eljövök.
 Honn vagyok honn? nem tudom. Szédülök..
 Kereng velem a föld és az ég.
 Oh, mi szép, mi jó vagy te, leányka,
 Szép, és jó s oly lelkes honleány!
 Te hazáin leglelkesebb leánya,
 Te hazám neintője vagy talán.
 Lyányka, neked költőt kell szeretned,
 Mas nem méltó bírni tégedet,
 Nem méltó más erre, mert hazát úgy,
 Mint a költő, senki nem szeret.
 Mit tegyek? szólj, üdvem gyöngyvirága,
 Mit tegyek? hogy megnyerhesselek.
 Kész vagyok, kész mindent elkövetni,
 Mindent, hogy megérdemeljelek.
 De ha semmit nem tennék is, lyányka,
 Erdemetlen nem vagyok reád:
 Szerelemért csupán szerelem kell,
 S én szeretlek, mint te a hazát!

' / Füstbe ment terv.

/ Egész utón — haza felé —
 Azon gondolkodóm:
 Miként lógom szólítani
 Rég nem látott anyám?
 Mit mondok majd először is
 Kedvest, szépet neki?
 Midőn, mely bölcsőm ringatá,
 A kart terjeszti ki.
 S jutott eszembe számtalan
 Szebbnél szebb gondolat,
 Mig állni látszék az idő,
 Bár a szekér szaladt
 S a kis szobába toppanék , . ,
 Röpült felém anyám . . .
 S én csüggttem ajkán . . . szótlánul . . .
 Mint a gyümölcs a fán.

Egy estém otthon.

Borozgatánk apámmal; Ivott a jó öreg, S a kedvemért ez egyszer — Az isten áldja meg! ,i, Soká nem voltam otthon, Oly rég nem láta már, Úgy megvénült azóta — Hja, az idő lejár.	Továbbá elszavaltam Egy bordalom neki; S nagyon-nagyon örültem. Hogy megnevettei. De ő nem tartja nagyra. Hogy költő fia van : Előtte minden ilyes Dolog haszontalan.
Beszéltünk erről, arról. A mint nyelvünkre jött; Még a színészetéről is Sok más egyéb között.	Nem is lehet csodálni! Csak húsvágáshoz ért: Nem sok hajaszála hullt ki. A tudományokért.
Szemében »mesterségem« Most is nagy száka még: Előítéletét az Evek nem szüntetik.	Utóbb, midőn a bornak Edénye kiürült, En irogatni kezdtem, Ő meg nyugodni dült De ekkor száz kérdéssel Állott elő anyám : Felelnem kelle — hát az írást abban hagyárn És vóge-bossza nem lett Kérdezgetésinek: De nekem e kérdések Olyan jól estenek, Mert mindenik tükör volt, A honnan láthatóm: Hogy a földön nekem van Legszeretőbb anyám!
»No csak hitvány egy élet Az a komédia!« Fülemnek ily dicsérést Kelltt hallgatnia.	
»Tudom, sokat koplaltál. Mutatja is színed. Szeretném látni egyszer, Mint hány sz bukfcenzeket.«	
Én műértő beszédit Mosolygva hallgatóm; De ő makacs fej ! föl nem Világosíthatám.	

Ebéd után.

ügy jól laktam, hogy még!... Egyet nyújtózom, és Aztán tied vagyok Imádott keverés ! Oh kedves pamlagom, Be áldott puha vagy ! Ki téged Kitalált, Az volt ám még az agy. —	Kölyök, pipát ide . . . Siess, a nagyapád! Ninos rútabb valami, Mint az a lomhaság. Add errébb hát, ökör! Én nyúljak érte tán ? Nem elég tőlem, hogy Föltátom rá a szám !
---	--

OTTHON.

Istentelen legye
Ingerkedik velem . . .
Kergesd el ... a kutya
Ott ül a fülemen.

Húzd a függönyt odébb
Azon az ablakon :
Hadd lám, az építés
Ott kinn meddig vagyon ?

Az ember élete
Méreggel van tele;
Csodák csodája, hogy
Meg nem pukkan bele.

Á, szépecskén halad,
Munkálnak mindenütt
De tedd'b' az ablakot,
A nap szemembe süt.

Csúnya forró idő! . . .
No semmi; legalább
Ki ott kinn dolgozik,
Nem hűti meg magát.

M a g á n y.

Messze, messze a világ zajátul
E kis faluban,
Itt kívánok élni én ezentúl
Csendben, boldogan.

Boldogan! mert hajh a nagy világban
Boldog nem valók;
Üldözött az utcán és szobámban
A föld és az ég.

Nem volt biztos sem napom, sem éjem;
Vad hiúz-szemek
Támadásra, elfogásra készen
Egyre lestenek.

Összeszedtem végre sátorfámat,
S szépen megszökém,
S itt vagyok, hol a nap újra támad
Éltem bús egén.

Szent magány! hegylánczaid tetőin
At néni látnak ők,
Szívtelen, rémarczu üldözőim
. . . A hitelezők.

Fekete kenyér.

Miért aggódom lellem jó anyám.
 Hogy kenyeretek barna, e miatt?
 Hisz meglehet: ha. nincs idehaza,
 Tán fejeirebb kenyérre] él fiad.
 De semmi az! csak add elém, anyám.
 Bármilyen barna is az a kenyér.
 Itthonn sokkal jobb ízű én nekem
 A fekete, mint máshol a feje.

Oh, mi szép . . .

Oh, mi szép a vándorélet... oh az
 Irigylendő vándormadarak l
 Nem tudják ők, nem tudják, mi a tél,
 Egy tavaszról másba szállanak.

Vándorolni . . . vándorolni, mint a
 Fecske, mint a gólya, szabadon,
 Add e sorsot én nekem teremtem,
 Hajdan ez volt a kívánatom.

Oh mi szép a házi élet ... oh az
 Irigylendő házi madarak l
 Mít törődnek ők téllez, tavasszal?
 Fészkeikben olyan boldogak.

Házasodni, házasodni . . . élni.
 Halni a szerelmi lánczokon:
 Add e sorsot én nekem teremtőm l
 Mostan ez az én kívánatom.

Egy telem Debreczenben.

Hejh Debreczen.
 Ha rád emlékezem! . . .
 Sokat szenvedtem én te benned,
 És mind a mellett
 Oly jól esik nekem,
 Ha rád emlékezem. —

Pápista nem vagyok,
 És még is voltak bűjtjeim, pedig nagyok.
 Jó, hogy az embernek csont foga van.
 Ezt. bölcsen rendelék az istenek.
 Mert hogyha vas lett volna a fogam.
 A rozsdá ette volna meg.

Aztán a télnek kellő közepében
 Kifogva szépen
 A fűtőszalmám,
 S hideg szobában álвам.
 Ha fölvevém kopott gubám.
 Elmondhatnám,
 Mint a cigány, ki a hálóból néze ki:
 »Juj, be hideg van oda ki'!«

S az volt a derék,
 Ha verselék!
 Ujjam megdermedt a hidegben.
 És ekkor mire vetemedtem?
 Hát mit tehettem egyebet?
 Égő pipám
 Szőri tgatám,
 Míg a fagy végre engedett.

Ez Ínségben csak az vigasztala,
 Hogy ennél már nagyobb ínségem is vala.

A vándor legény.

Hogyha üres az embernek
 Zsebje: üres a has is.
 Zsebem üres, ennél fogva
 Üres az én hasam is.

Tennap ettem utójjára.
 Az igaz, hogy keveset,
 No de semmi! van elég, ki
 Én helyettem is evett.

S holnap újra nap lesz, akkor
 Ehetem majd ... ha lesz mit.
 Addig reménység anyámnak
 Szívom édes emleit.

Hasam üres, de helyette
 Teli vannak szemeim.
 Megtöltötték a hidegtől
 Kiszorított könnyeim.

És ez jó, hogy ily hideg van,
 Legalább sietnem kell,
 8 így a csárdát, mely még
 messze,
 Szaporábban érem el.

Gyi, te fakó, gyi, te szürke,
 Gyi, két lábam, fussatok ! . . .
 Milyen áldott két csikó ez,
 Egyik sem kór abrakot.

Egyik fakó, másik szürke.
Mert nadrágom két darab.
Egyik szarát úgy toldottam
A másikhoz a minap.

Volt nekem jó új ruhám is.
Volt nekem szép új ruhám.
De kimúlni kell az, újat . . .
Hogy ne kopjék, eladám.

S hogy kijátszam a haramját,
Ki megállít, meglehet:
A legelső kocsmárosnak
Altaladtam pénzemet.

Most a mely'k zsvivány nálam

Tréfa, a mi tréfa, de ez
Kriminális egy idő,
Összeesküdt ellenem ma
Szél, hidegség, hó eső.

Az az egyetlen szerencsém,
Hogy mezitláb utazom :
Teli menne vízzel, sárral
A csizmám e rózsz utón.

Gúnykaczaj gyanánt süvöltöz
Fölöttem a fergeteg.
Hadd gúnyoljon ! rajta egykor
Én is jókat nevetek.

Ad az isten egy kis műhelyt,
Ad az isten majd nekem,
Benne lesz meleg kandallóm,
Feleségem, gyermekem

Ott ha a szél, e ezudar szél
Ablakomnál megjelen:
Olyat kaczagok szemébe.
Hogy megpukkad mérgiben!

Fölszedtem sátorfám . . .

Fölszedtem sátorfára és világnak mentem. —
Homályos sejtések munkálódtek bennem,
Hogy, ha elindulok, találok valamit,
Találok, hanem a sejtés nem mondta: mit?
Még azt sem mondta, hogy méh' táj felé menjek?
Csak azt mondta: menjek, menjek, ne pihenjek.
En e benső szónak engedelmeskedtem.
S az apai ház úgy elmaradt mögöttem.
Mint az álom a fölébredt ember mögött.
Apámhoz, anyámhoz még csak hírem se jött.
Apám, s anyám pedig búbánatba esék.
De a jó szomszédok őket fölkeresek.
S vigasztalásukra voltak ilyenformán:
»Soh'se búsuljanak Sándor fiuk sorsán !.
Ilyen Istentől elrugaskodott gyerek
Az aggódást ingyen sem érdemeli meg.
Viszi, míg viheti, végre pedétiglen

Fölkasztják, a mit adjon is az isten,
 Mert nem vagyok mai legény a világban,
 De kicsiny mását sem láttam gonoszságban.«
 Öreg szüilőimet ekkép vigasztalák.
 Szegény jó anyámmal fölfordult a világ,
 Rá borúit fejjel az ágy szélére, s ottan
 Elveszett fiáért sírt szíveszakadtan.
 Édes apám csak egy-két könnyet hullatott,
 De azután annál többet káromkodott,
 Kiezfírázta, mint a szűcs a remek bundát,
 S kegyetlen haraggal im e szókat mondá:
 »Hogy tiszta nevemnek ilyen foltja legyen!
 Ha föl nem akasztják, én lövöm őt agyon.«
 Híre ment e szónak, hozzám is elére,
 Nem is tettem lábam .ipám küszöbére,
 Mert nagyon jól voltam ön annak tudója,
 Hogy ígéreteit ő híven lerója.
 Kedvem kerekedett beszólni sok ízben
 Öregeimhez, de biz én be sem néztem,
 Csak akkor, hogy már megeltem a valamit,
 Megeltem, megeltem, két ország tudja: mit.
 Tudni való dolog, hogy nem lőtt meg apám,
 Mikor azután az ajtót rajok nyitóm:
 Olyat örült, hogy a szíve is fájt bele,
 Soha sem volt szívvel így teli kebele,
 S bezeg nem mondja most, mint egykoron tévé.,
 Bezeg nem mondja, hogy beszennyeztem nevét.
 Hát a jo szomszédok? ők most ezt beszélík:
 »Mondtam, szomszéd uram, mondtam én mindéiig.
 Ne bántsa a fiát, a szerencse fordul,
 Derek ember válik abbul a Sándorbul!«

A csavargó.

Ön kénytelen az ember,
 Mindenre születik.
 Mint a magasb hatalmak
 Ott fönn elvégezik.
 Fölöttem is határozott
 Az égi végzemény:
 Csavargónak születtem,
 Csavargó vagyok én.
 Betérek Debreczenbe
 Bolond Istók gyanánt,
 S tovább megyek, ha ittam
 Bort es öleltem lányt
 .Ma itten, holnap ottan.
 Csak ez az éleemény . .
 Csavargónak születtem..
 Csavargó vagyok én.

Igaz, most a czudar sors	De nem tart ez sokáig,
Rútul bánik velem :	így biztat a remény;
Lekötve hivatalhoz	Mi voltam eddig, újra
Tengődöm egy helyen.	Csavargó leszek én.

FK-TFV.

III.

Búcsú a színésztől.

Adom tudtára mindazoknak,
Kiket tán sorsom érdekel.
Hogy tiszta látkörét jövőmnek
Sötét, nehéz köd lepte el.
Eddig Thalia papja voltam.
Most szerkesztő-segéd leszek.
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, isten veletek!

Szép élet a színészi élet.
Ki megpróbálta, tudja jól.
Bár ellene a balitélet
Vak örjásának nyelve szól.
Hogy én lelépek a színpadról,
Szívem nagyon, nagyon beteg ■—
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, isten veletek!

Igaz, hogy ottan a rózsának
Sokkal nagyobb tövise van,
De oly rózsákat, mint ott nőnek.
Máshol keresni hasztalan.
Mindezt szívemben igazolják
Két évi emlékezetek.
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, isten veletek!

Mert nem lesz már nekem kalandom:
Pedig e nélkül e világ
Előttem untató, kietlen.
Egyalakú, nagy pusztaság.
Ki egy országot átfuték, most
Egy kis szobában ülhetek —
Isten veled, regényes élet!
Kalandok, isten veletek!

De sorsom egykor még ezt mondja,
 Ha majd rám megbékülve néz:
 »Eredj, a honnan száműzések,
 Légy a mi voltál, légy színész!«
 Hát addig is, míg újra elzárt
 Mennyszigetbe léphetek:
 Isten veled, regényes élet
 Kalandok, isten veletek!,

Jövendölés'.

»Mondád anyám, hogy álmainkat
 Éjente festi égi kéz;
 Az álom ablak, melyen által
 Lelkünk szeme jövőbe néz.

Anyám, álmodtam én is egyet,
 Nem fejtenéd meg, mit jelent?
 Szárnyim növének, s átröpültem
 A levegőt, a végtelent.«

.Fiacskám, lelkem drága napja,
 Napomnak fénye! örvendezz:
 Hosszúra nyújtja élted isten,
 Almodnak boldog titka ez.‘ —

És nőtt a gyermek, lángra lobbant
 Meleg keblén az ifjú kor,
 8 a dal malasztos enyh a szívnek.
 Midőn hullámozó vére forr.

Lantot ragadt az ifjú karja,
 Lantjának adta érzetét,
 8 dalszárnyon a lángérzeinények
 Madárként szálltak szertesztét.

Égig röpült a bűvös ének,
 Lehozta a hír csillagát.
 És költőnek sugarából
 Font homlokára koronát.

De méreg a dal édes méze:
 8 mit a költő a lantnak ad.
 Szívének mindenik virága,
 Éltéből egy-egy drága nap.

Pokollá lett az érzelemláng,
 És ő a lángban martalék;
 A földön őt az életfának
 Csak egy kis ága taitja még.
 Ott fekszik ő halálos ágyon.
 Sok szenvedésnek gyermeke.
 S hallá, mit a szülő bús ajka
 Kínjának hangján rebege:
 „Halál, ne vidd el őt karómból,
 Ne vidd korán el a fiút;
 Soká ígérte őt éltetni
 Az ég ... vagy álmunk is hazud? . . .*
 »Anyám, az álmok nem hazudnak;
 Takarjon bár a szemfödél:
 Dicső neve költő fiadnak.
 Anyám, soká, örökkön él.«

Gondüző borocska mellett
 Vígan illan életem :
 Gondüző borocska mellett
 Sors, hatalmad nevetem.
 És mit ámultak ? ha mondom
 Hogy csak a bor istene,
 A kit én imádkok, a ki
 E kebelnek mindene.

És a bor vidám hevében
 Fütttyentek rád, zord világ!
 Szívemet, hol annyi kínnak
 Skorpiói szagaták.
 Bor taníta húrjaimra
 Csalni nyájas éneket:
 Bor taníta. elfeledni,
 Csalfa lányok, titeket.

A borozó.

Egykor majd borocska mellől
 A halál ha űzni jő:
 Még egy korty — nevetve dülök
 Jégöledbe, temető!

Szobámban.

Esős idő van; szürke a menny,
 Mint a bakancsos-köpönyeg.
 Arról szó sincs, hogy kiderüljön.
 Sétálni hát már nem megyek.
 Mit kéne tennem? feleséget
 A jó isten még nem adott;
 Ha feleségem volna: véle
 Majd eltréfálnám a napot.

Pipára gyűjtök s az esőnek
Halk susogását hallgatom.
És végig szállók gondolatban
A messze fekvő múltakon.

Sokon mentem én már keresztül,
Sok jót értem, de több rosztat.
S nagy részt magamnak kell köszönnöm,
Hogy megvalljam az igazat.

Könnyelműség, könnyelműség! ez
Gyakorta oly lépésre vitt,
Melynek később vásott fogakkal
Ettem fanyar gyümölcseit.

De bátran mondom: más hibám nincs
A könnyelműségen kívül,
S ez majd a maga idejében
Az ifjúsággal elröpül.

Viszontagságos életemnek
Egy hű, igaz barátja van,
Egyetlen ő, ki nem hagyott el
Balsorsom háborúiban.

Velem volt ő, míg a hazában
Bujdosva jártam, mint a vad,
És ittam a forrás vizéből,
Alvám a szabad ég alatt;

Velem volt ő, inig a hazán túl
Naponta négy krajczár díjért
Híven fogyaszt ára a katonák
Sületlen, sótlan kenyerét;

Velem volt ő, míg a könyükkel
Sózott színészi kenyeret
Meggaprikázták boszusággal
Annánykodó gazemberek.

Ez egy barátom ■ a költészet.
Ő volt mindenkor én velem,
Verseltem én minden bajom közt
A színpadon és az őrhelyen.

Leend-e haszna verseimnek?
Túlél-e majd apjokat?
Ragyognak-e holdként fölöttem.
Ha sírom éje befogad? . . .

De.már derűi! szivárvány fáimul
Amott a rákosi mezőn.
Sétára hát! . . . csak el ne csípien
Valamelyik hitelezőm.

Verseim.

A költészet fája életem.
Minden versem egy levelke rajt.
Fa, levél el fog hervadni majd.
A felejtés szele rásohajt.

És mivelhogy elhervadni fog.
Ne is ápolgassam én e lát?
Más hasznot ha nem hajt: legalább
A míg élek, hús árnýékot ád.

Hozzá.

Szent borzalommal nyújtom mi feléd
Nem földi kéjtői reszkető kezem.
8 enyém vagy-e? valóban az enyém?
Nem álmodom-e ?' félve kérdezem.

Oh nem, nem álom! hallom hangjaid.
Az andalító édes hangokat.
És arczaidnak látom üljomat.
És itt pihensz, hol hév szivem dagad

Mennyit nem kiüzde a balsors velem.
Míg valahára mégis engedett
Mig a dieső perczet megérhetem.
Hol sajátomnak mondtak tégedet.

Sajátom vagy! s e boldogságomat
Kinek, vajon kinek köszönhetem?
Isten megáldja kedves verseim!
Ok. ők szereztek meg téged nekem.

Engedd, hogy, még egyszer nézzek reád,
 Szorítsanak szívemhez e kezek!
 Es most ... és most . . . jer a zseembe, pénz,
 S menjünk, először is csizmát veszek.

Még mit nem mondanak !	Egy utat kezd a leg-
Hogy az én képzetem	Magasabb felhővel.
Alant jár : magasra	Es a felhőknek sem
Föl nem röpíthetem.	Társa ő sokáig.
Lent jár a föld színén,	Egyenest fölfelé
Ha úgy tartja kedve,	Tör az ég boltjáig.
Sőt a föld alá is	Es ha ekkor épen
Van gyakran süllyedve;	Napfogyatkozás van :
Mint bűvár, aülyed a	Az elsötétedett
Mélységek mélyére,	Nap mellett elsuhan,
A legmélyebb tenger:	Elsuhan mellette.
A szív fenekére.	Egyet pillant rája,
De ha mondom neki:	S megkerül a napnak
»Szállj a magasra fel!«	Elveszett pompája.
Felszáll s a légben, mint	Es az én képzetem
Pacsirta, énekel!	Még ekkor sem pihen,
S ha ekkor biztatom :	Hanem a legfelső
»Még följebb, képzetem !«	Csillagzaton terem,
Vele a sasokat	S ott, hol már megszűnik
Rendre megkergetem.	Az isten világa,
A sas mind elfárad,	új világot alkot
De nem fárad ő el,	Mindenhatósága — —

Képzetem.

Az én Pegazusom.

Nem angol ló az én Pegazusom,
 Vékony nyakkal, hórihorgas lábbal;
 Nem is német teherhordó állat,
 Széles háttal, medve-topogással.

Magyar csikó az én Pegazusom, .
 Eredeti, derék magyar fajta
 Világospej sima selyem szőrrel,
 A napsugár hanyatt esik rajta.

Nem nevelték benn az istáiében.
 Nem is igen járt az iskolába;
 Kinn született, ott kinn fogtam el a
 Kis-kunsági szép nagy pusztaságba'.

Nem bosszantom a hátát nyereggel,
 Egy kis csótár van csak rá terítve.
 Úgy ülök rajt, és sebes vágatva
 Ragad, mert ő a villám testvére.

A pusztákra visz legörömostebb,
 Mert a puszta születési helye.
 Hejh, ha arra fordítom a kantárt.
 Úgy megugrik, alig bírok vele.

A fálukban megállók egy szóra,
 Hol a lyánység, mint a mébe-raj, áll;
 A legszebbtől egy virágot kérek.
 Akkor aztán, akkor újra haj-rá!

Visz csikóm, s csak szavamba kerülne,
 Hogy kivigyem ebből a világból:
 Ha szakad a tajték róla: ez a
 Sok fűztől van, nem a fáradságtól.

Pegazusom soha sem fáradt el,
 Hamarjában még el sem is fárad:
 Biz' ezt ne is tegye, mert még messze
 Vagyon útam, vágyaim határa.

Vágtass lovam, vágtass^ édes lovam.
 Ha követ, vagy árkot lelsz, ugord át.
 8 lábad alá ha ellenség botlik,
 Rúgd agyon az ilyen-olyan adtát!

Lant és kard.

Felhős az ég hazámon,
 Aligha nem lesz vész;
 Csak hadd legyen, nem bánom.
 Lelkem reája kész.

lantom nagyon szeretne
 Hallgatva állani.
 Régóta van kezembe',
 Már kopnak húrjai.

S amott a zugban kardom
 Folyvást panaszkodik:
 Hiába meddig tartom.
 Az ítéletnapig? . . .

Ifjúság.

Mondják hidegnyugalmasan
 Az öregek:
 Szilaj, bolond fiú vagyok.
 Csenedsb legyek.
 Vénség az életnek viszbangja csak,
 E tompa hangok meg nem bántanak.
 Szilaj vagyok, igaz; s bolond '?
 Az is lehet.
 Az ész tanácsra nem hívom.
 Csak a szívet.
 No de fejemnek is hasznát veszem:
 Reá bokrétás kalpagom teszem.
 S a szív nem rossz tanácsadó,
 Higyétek el.
 Az ésnél gyakran messzebb lát
 Sejtelmivel.
 Az ifjú szíve lángdobogva ég:
 Világít ez, midőn sötét az ég.
 S szolgál a szív nem csak vezér-
 Szövétnékül.
 Balsors telében életünk
 Gyakorta hűl,
 S az ész miatt akár megfagyhatnánk.
 De szívünkben fölmelegít a láng.
 És ne higyétek cseneds öregek.
 Hogy tán megárt,
 Ha túllobogja is a fiatal
 Tűz a határt;
 Föl szoktak gyújtani egész mezőt.
 S lesz égés által ez gyümölcsözőbb.

A szél.

Ma lágyan suttogó, szelíd szellő vagyok,
 Zöldelő mezőkön föl s alá sétálok.
 Csókot lehelek a bimbók ajakára,
 Édes meleg csókom hű szerelmi zálog.
 »Nyíljatok, nyíljatok, tavasz szép leányi,
 Ezt súgom fölökbe »nyíljatok, nyíljatok!
 És ők szemérmesen levetik leplüket.
 S én szép keblükön a kéjtől elájulok.

Holnap süvöltő hang, vad fuvalom leszek.
 Reszket előttem a bokor, mert fél tőlem.
 Látja, hogy kezemben kés van. köszörült kés,
 S tudja, hogy lombjait azzal lemetélem.
 A virágoknak ezt sziszegem fülébe:
 »Balga, könnyenhivő lányok, hervadjatok!«
 ők hervadtn hullnak az ősz kebelére.
 S én rajtok hidegen, gúnyosan kaczagok.

Ma lány szellő vagyok, csendes folyó gyanánt
 üszöm át a léget néma nyugalomban.
 Létezésemet csak a kis méhe tudja.
 Mely haza felé tart a rétről fáradtan:
 Ha fáradtan száll a kis méh a tehertől.
 Melyet oldalán visz, melyből mézet készít.
 Tenyeremre veszem a kicsiny bogarat,
 úgy segítem elő lankadt repülésit

Holnap vihar leszek, zúgó bögő vihar.
 Szilaj paripámon a tengert bejárom.
 S mint a tanító a csintalan gyermeknek.
 Sötétzöld üstökét haragosan rázom
 Bejárom a tengert, s ha hajót találok:
 Szárnyát, a lobogó vitorlát kitepem.
 S árboezával írom a habokba sorsát.
 Hogy nem fog pihenni többé kikötőben!

Az én képzeletem nem

Az én képzeletem nem a por magzatja.
 Mennydörgés volt apja, villámlás volt anyja.
 Csecsemő korában sárkánytejet szopott.
 Hiú korában oroszlánvért ivott.

Nem is bírtam vele, vad képzeletemmel.
 Országról országra vándorolni ment el.
 Tenger zúgásával összekeveredett,
 úgy barangolta be a földet és eget.

Mint üstökös, nyargalt sivatag pusztákra.
 Zöld vadonerdőkbe, kék hegyek ormára:
 A vadonerdőkben tölgyeket szaggatott.
 A hegyek tetején sziklákat ingatott.

Hol most e vad fiú? . . . egy kis virág mellett.
 Melletted, barna lány, mindig csak melletted.
 Ott eped, suttog, mint a beteg esti szél
 Szilaj képzeletem, be megszelídültél!

Egri hangok.

Földön hó, felhő az égen —
 Hát hiszen csak hadd legyen!
 Rajta nincsen mit csodálni,
 Télen ez már így megyen.
 Én ugyan nem is tudnám, hogy
 Tél vagyon,
 Ha ki nem pillantanék az
 Ablakon.

Itt benn ülök a melegben.
 Környékez sok jó barát.
 Töltögetve poharamba
 Egri bérezek jó borát.
 Jó barátok, jó borocska —
 Kell-e más?
 Kebleinkben a kedv egy-egy
 Óriás.

Kedvemnek ha magja volna:
 Elvetnem a hó felett,
 S ha kikelne: rózsaeidő
 Koszorúzná a telet.
 S hogyha földobnám az égre
 Szívemet,
 Melegítené a világot
 Nap helyett! —

Ide látszik a hegy is, hol
 Dobó a hír könyvibe
 Nagy neve örök betűit
 Török vérrel irta be.
 Hejh. az volt ám még az
 ember,
 Biz az ám!
 Míg olyan lesz, sok viz elfoly
 A Dunán.

Elvirult már a magyarnak
 Tettvirágos tavasza!
 Hosszú gyáva tespedésben
 Pang, sínlődik e haza.
 Megjövend-e még az elszállt
 Kikelet?
 Lesz virány e régtől puszta
 Hon felett? . . .

Eh de hagyjuk, hagyjuk ezt
 most!
 Úgy is ritkán vigadok;
 E napot ne háborítsák
 Legalább a bánatok.
 S a sopánkodásnak úgy sincs
 Sikere,
 S mit tehet mást a lant gyöngye
 Embere?

El tehát a hon bajával,
 Most ez egyszer el vele!
 A kitört bút minden ember
 Új pohárral öntse le.
 Új pohár bort hát, barátim,
 Új -pohárt!
 S ismét újat az előbbi
 Ha lejárt.

így l.. de ím, mit veszek észre?
 Egy század minden pohár:
 A jelen hátam mögött van.
 Lelkem a jövőben jár.
 A jövőben vígan élek,
 Boldogon!
 JJert nem árva már az egykor
 Árva hon.

Ivás közben.

Hányadik már a pohár? . . . csak
Ötödik?
Teremt' úgyse! becsülettel
Működik.
Máskor megfe-felelek kétannyinak .
S lábaim most már öttől is ingának.

Ing a lábam, a nyelvem meg
Elakad —
Torkom a therpoi-hyléi
Szorulat.
Leonidas a bor. mely lecsepege.
Gondolatim Sex Sex Xerx· s serege.

Sehogy se t'om kifejezni
Magainat —
Azt hiszitek, hogy talán a
Bor miatt?
Ne higyjétek, édes atyámfiái.
Nekem a bor nem szokott megártani.

Nekem a bor hogymikép is
Ártana?
Hát hiába voltam volna
Kaiona?
Úgy biz. a ki fölmarkolta, katona —
Még pedig bakancsos voltam valaha.

Zöld hajtókás, sárga pityk.'-s
Közlegény
Egész a közlegénységig
Főivivém!
Jó: bakancsom, hogy hamar lerúghatom:
Még idővel degradáltak volna tán.

Tyliű, látjátok, ott az könnyen
Megesik.
Mert a katonai pálya
Fene sik:
Legkivált az olyfélének. mint magam.
Kinek kissé akaratos léje van.

Útmutatást nekem ne is
 Adjatok,
 Szent Dávid hárfájára sem
 Hallgatok I
 Ornál fogva senki engem nem czibál. —
 Azt cselekszem, a mi tetszik . . . tudja Pál.
 Mit kaszál.

. . . . Eh, de én itt egyre-másra.
 Mint malom,
 Csak darálok, csak darálok, *
 S szomjazom.
 Adjatok bort! a malom jól nem niegyen,
 Hogyha nincs nedv, a mi hajtsa, bővíben.
 Hadd igyam hát! hogy forogjon
 Kerekem —
 Meg sem állok, csak a kancsó-
 Feneken,
 Bárha mingyárt — a mint Falstaff szólana —
 Bárha, mondom, egy mérföldig tartana.
 Hol is hagytam? . . . tudja gólya
 Úgy, igaz!
 A malom volt az utósó
 Vagy nem az?
 Mit is mondtam a malomról. ... én bizon
 Hogyha présbe csavarítanak sem tudom.
 Annyi szent: a szemem héja
 Oly nehéz,
 Mint malomkő . . . tán az álom
 Környékez.
 Elég is ma a tivornya, ágyba hát!
 Almadozzuk folytatását jó 'jszakát!

A Honderűhöz.

Oh Honderű, te Lázárok Lázára,
 Te csak nevednek két bőtüje vagy,
 Nevednek vagy csak két végső bőtüje . . .
 Húzd meg magad, nehogy tovább ragadj.
 E két bőtü elől, hátul olvasva
 Egyformán mondja meg mi-létedet.
 De én becsüllek! mert hisz aranyával
 Szetted egykor költeményimet

Óh Honderú, te olyan szemtelen vagy.
Mint Kecskemétnek piacán a légy:
Egyébiránt alávalóbb a légnél:
Az még röpül, te csúszva, mászva mégy.
De minden ember nem néz láb alá. majd
Elgázolnak . . . vigyázz, mondom neked!
Javad kívánom! mert hisz aranyával
Fizetted egykor költeményimet.

Oh Honderú, mi aztán a jutalmad
E sok jeles tulajdonságidért?
Hiába, olyan a világ, mint régen:
Az érdem becsüléséhez nem ért.
Lám annyi utál tégedet, ki a hont
Ha nem derítet is, de dőrtet.
Szegény! Sajnálak . . . mert hisz aranyával
Fizetted egykor költeményemet.

De, Honderú, te vélem összetűztél.
Te általad váltig kannoltatom . . .
Mióta van. hogy meri ingerelni
A hős oroszánt a hitvány majom? . . .
. . . De megbocsátok, hogy múzsámat mostan
Oly irgalmatlanul becsméreled:
Hisz aranyával fizeted, s fizetnéd
Most is (ha adnám) költeményimet.

Egy kritikushoz.

Nagyságos úr! ismer engem.
Tudja azt a rossz szokásom.
Hogy az igazságot isten
És ember szemébe vágom.

Nagyságos úr! ön nem isten,
Még nem is nagy ember ám.
Önök hát az igazságot
Mért hogy ki ne mondanám?

Nagyságos úr! eh. kimondom:
Ön nékem már nem árthat,
Cenzúrázni nem akarok.
S így nem rejteíthat.

Nagyságos úr! szükséges hogy
A költőnek lelke légyen,
Önök pedig lélek helyett
Spongvia van a szívében.

Nagyságos úr! a spongvia
Lángot nem vet. szikrát nem ád
Mínd hiába ütök-verik:
Minek nti-veri tehát?

Nagyságos úr! valahányszor
Az ön verseit olvasóm,
Tudja, mi jutott eszembe?
Az. hogy: asinus ad lyram.

Nagyságos úr! Kecskeméten
 Az ön atyja csizmadia:
 Jobb lett volna önnek is e
 Mesterséget folytatnia.

Kerényi Frigyeshez.

Szerelmes barátom, jó napot!
 (Vagy estét ... a mint e firkát kapod)
 Hát hány hét a világ Eperjesen?
 Hallom, hogy szenvedtél keservesen.
 De csak hogy már bajod végén vagyon!
 Örvendek én ezen, pedig nagyon:
 Mert, oh barátom, azt elhíheted,
 Hogy szörnyű mód szeretlek tégedet.
 Már ismeretlen is szerettelek.
 Hát még mikor rusztiztam veled!
 T'od, a Komlóban, persze, hogy tudod:
 Hogy is feledhetnéd azt a napot?
 Én részemről csak el nem feledem.
 Legyen bár Matuzsálem-életem.

Nos hát te jól vagy, hál' istennek! Én?
 Mint gazdag városban szegény legény,
 Másfél hete, hogy őket elhagyóm,
 Kiknél valók, apám és jó anyám.
 Apám kibékült; volt is rája ok:
 Hiszen színész már többé nem vagyok.
 Örül ő — de olyasmit érzek ön.
 Mit a paradicsomnak küszöbén
 Almát-evett ősünk érezhetett.
 Midőn belőle kikergettetett.
 Ott éltem volna én a színpadon
 Kín és gyönyör közt. . . hírben . . . szabadon . . .
 Dicsó álom volt Volt! Már elmula.
 Borúljon rá felejtés fátyola.

Mint mondám, itt vagyok másfél hete,
 Másod magammal jöttem én ide.
 Tudod, ki az, ki Pestre elkísért?
 A bú — egy szép kis szőke gyermekért.
 Szegényke! titkoló, hogy értem ég.
 Midőn búcsúzni hozzá elmenék,
 Oly szomorúan pillantott felém:
 8 ösztönszerűleg én megölelem.

És csókot érzék, forrót, ajkamon
 És könnyet érzék, forrót, arczomon —
 Én nem tudám, hogy őtet szeretem.
 De a midőn megindult szekerem.
 S elgondolám, hogy végkép elhagyom:
 El kezdte fájni a szívem nagyon.
 Mi egymáséi soha nem leszünk.
 Egymást feledni lesz talán eszünk.

Egyébiránt időm honn jól telék.
 Vers, pajtikám, hó! vers termett elég.
 Nem vagyok én verseknek szűkiben.
 Bár pénzem jőne oly könnyeden.
 A pénz, a pénz! ez ám a bökkenő.
 Ez életünkben a szekérkenő.
 Nélküle a kerék lassan forog.
 S forgása közben szörnyen nyikorog.
 Azonban érte nem töröm magam:
 Jelenleg is — a mennyi, annyi — van.
 Naponként jön. miből eszem s iszom:
 A holnapról én nem gondolkozom.
 S ha a jövőbe vetem is szemem:
 Vagyon dolgában bizonyára nem:
 Azt kérdezem magamban legfőlebb:
 Mikor mulathatok megint veled?
 Veled s a többiekkel, a kiket.
 Mint téged, oly őszintén szeretek.
 Ti vagytok nékem minden örömem:
 Emlékezetben legyetek velem.
 Míg a boldogság szép órája üt:
 Hol ismét áldomásozunk együtt!

Tompa Mihályhoz,

Hát, fiú, olvastam azt a verset.
 A, melyet te én hozzám csináltál
 Valahol a bártfai forrásnál.
 S mondhatom, hogy nagy örömet szerzett.

Sok szépet elmondta e levélben.
 (Ne véld, hogy hizelgéskep beszélem).
 De legjobban az gyönyörködtetett.
 Hogy a bort, öcsém, te is szereteti

Ejh, be derék gyerek vagy te, Miska!
 Mért nem ölelhetlek össze-vissza? . . .
 Látszik: deák vagy és kálomista,
 A ki a vizet nagy kínnal iszsza.

Ember a lelked, is, atyámfia!
 Imádkozzunk a bor istenéhez,
 S hagyjuk a világot papolnia,
 Hogy, ki a bort szereti, ez és ez.

Haszontalan világ ez a mai:
 Egyáltaljában nem tetszik nékem,
 lőjünk csak mi össze! . . . fenn az égben
 Örömkönnyekeket sír Csokonai.

Egyébiránt ne gondold, barátom.
 Hogy én valami vad ficzko vagyok,
 Mihelyest a bor színét meglátom:
 Nem én! csak úgy csendesen vigadok.

S ha bizalmas ember van mellettem,
 Mosolyogva a bús múlt időket
 Elbeszélem, hogy mennyit szenvedtem.
 Mint majd egyszer elbeszélem néked.

Hidd el, csodálkozni fogsz fölötte.
 Hogy huszonkét éves ember ennyi
 Bajon magát keresztültörhette
 S nem bírta őt a baj sírba tenni.

Az igaz, most jobb az állapotom,
 Bár a legjobbnak ezt sem mondhatom:
 Hanem úgy csak állok, hogyha véled
 Találkoznám, megvendégnélék.

De miért is nem jössz egyszer hozzánk?
 Majd meglátnád, milyen jól mulatnánk!
 Messze vagy, de én baka koromban
 Hetvenhétstízert annyit gyalogoltam.

Siess hát, mert ha sokáig késelel,
 Élted napjáig megemlegeted;
 Én rontok hozzád, s akkor jaj neked:
 Agyonszorítlak egy öleléssel!

Egy fiatal íróhoz.

Üdvözellek, ifjú pályatárs.
Pályatársam s szeretett barátom!
Egykor én te rólad jósolók.
8 jóslatom most teljesezni látom.

Láttam egykor egy kis felleget.
S megmondtam, hogy ebből fergeteg lesz.
E kicsiny felhőcske te valál.
És most villámterhesen közelgesz.

Jőj és ontsd leked villámaid.
8 lángjaikkal gyújtsd föl a világot;
Rendüljön meg a föld, a midőn
Mennydörgő jelszódat elkiáltod.

Hogyha majd villámlasz s mennydörögsz,
Jőnek ellened zudiülő hangok:
Mert ha nagy az égiháború.
Félre szokták verni a harangot.

De azért dül a vihar tovább
Minden félrevert harang daczára
így, barátom, te se hajts ama
Jajveszékklő emberek szavára.

Ekkép kellett volna nekem is
Tenni sokszor ostromolt pályámon.
Én e tehetetlen hangokat
Figyelemre méltatám. Sajnálom.

Eh, megtörtént, mit sajnálkozom?
Hadd szorítsam jobbod, ifjú bajnok
Én, ki ilyen rokonszellemű
Pályatárs után már rég sóhajtok.

Fölléptél. Ez engem megújít.
Hogy a sorompók közt ketten állunk.
Most, barátom, küzdjünk, hadd legyen
Győzedelmünk vagy vitéz halálunk!

Jókay Mórhoz.

Miért szeretsz te engemet,
 Kit annyian gyűlölnek?
 S én, a ki annyit gyűlölök.
 Téged miért szeretlek?
 Szeretlek téged, oh barátom . . .
 Nem, nem barátom! . . . megbocsáss,
 Hogy e gúnynévvel illetélek;
 Mert a jelenkor gyermekének
 E szó »barát« csak gúnyolás.

Perczenként jobban-jobban el-
 sötétül láthatárom;
 De én éltemnek éjjelét
 Nem rettegem, sőt várom . . .
 Hisz annál fényesebb a csillag,
 Minél sötétebb az éjszaka.
 Tudom, mert a szív mondja nékem:
 Te lélsz sötét kietlen éjem
 Hamvadhatatlan csillaga.

Nem hiszek ön már senkinek.
 Nincs senkiben bizalmam.
 Mert életemben sokszor, ah,
 Oly sokszor megcsalattam.
 Bizalmam várát felgyújtották,
 Ledöntöttek az emberek;
 Romjai között egy ép oszlop van:
 Te állasz ott. . . csak te . . . magadban . . .
 Téged le nem dönthetnek.

Szentül hiszem, ha a világ
 Elfordul is szivemtől,
 Ha a világnak ajakén
 Rám átkok átka zendül:
 A te ajkadról akkor is még
 Reám csak áldás lebben el . . .
 Ha az egész világ kéz lesz.
 Mely eltaszít, miként egy dögvészeszt:
 Kezed még akkor is ölel.

Tudom, hogy így tesz a világ,
 Hogy így fog tenni vélem.
 Fejemre köveket hajít,
 Míg éltemet leélem.

S hóhéraim, ha halva fekszem.
 Agyonveretve, egykoron:
 Koporsómhoz majd oda lépnek,
 S melyet elébb megkövezének.
 Babérral földik homlokom.

Oh e babér, amelylyel a
 Világ magát gúnyolja,
 Ez a babér, ez a babér
 Velóm égetni fogja.
 De nem soká tart égetése . . .
 Te, lelkem megmaradt fele.
 Hozzám te szinte eljövendesz,
 Es koszorúmra könnyet ejtesz,
 S eloltod lángjait vele.

Vajda Péter halálára.

Oh természet, midőn alunni mentél,
 Alunni a múlt ősnek végivel:
 Elbúcsuzál-e kedves gyermekedtől,
 Elbúcsuzál-e leghívebb fiadtól,
 Ő tőle ... és ha elbúcsúztatok:
 Gondoltad-e, hogy végbucsútok ez? —
 Aiszod, természet, téli álmádat . . .
 Alszol . . . vajon raegálmodád-e már,
 Megálmodád-e azt a bánatot.
 Mely ébredésed reggelén megüt?
 Föl fogsz ébredni, fölkel a tavasz,
 S a csalogány mond legszebb éneket
 Föltámadásod hangos ünnepén;
 Pedig volt egykor, a ki érkezésed
 A csalogánynál szebben üdvezelte.
 Te széttékintesz, s kérdeni fogod:
 Hol van legelső dalnokom? hol ő? . . .
 Egy sírhalom lesz rá a felelet.
 Oh, természet, viseld gondját e sírnak.
 Melynek lakója leghívebb fiad,
 Viseld gondját. . . ülted áldás gyanánt
 Virágaid legszebbjeit reá;
 Úgy sincs e honnak, nincs hálás keze.
 Hogy megtegye, ha elmulasztanád.
 Oh e hazában olyan sok jeles
 Sírján ingatja vándor fuvalom
 A feledésnek tüskebokrait! —

Vagy mondd, hazám, hogy múltad illeti,
 Csak múltadat s nem a jelent, e vád;
 Mondd, hogy szivedben lesz egy kis helye
 Maradni-méltó emlékezetének.
 Vagy nem méltó-e rá, hogy a haza
 Szívében hordja annak emlékét.
 Ki a hazát szívében hordozó? . . .
 Emlékezést, emlékezést néki!
 S ha sírhalmához mentek: ejtsetek
 Reá egy könnyet, mert megérdemel
 Egv könnyet az, ki annyit szárított föl
 Meleg lelkének hó sugarival! — —
 És míg ti benne dalnokot sirattok:
 Az én könnyűim hadd omoljanak
 A függetlenség bajnok férfiéért.
 Ki e hajlongó, görnyedő időkben
 Meg nem tanúla térdet hajtani,.
 Ki sokkal inkább hajtá le fejét a
 Szabad szegénység kőszikláira,
 Semmint a függés bársony pamlagára. —
 Sirassa benned, elhunyt férfit,
 A természet leghívebb gyermekét.
 Sirassa benned dalnokát a hon . . .
 Legkeserűbb az én könyűm, ki benned
 A függetlenség hősét siratom!

Arany Jánoshoz.

Toldi írójához elküldöm lelkemet
 Meleg kézfogásra, forró ölelésre! . . .
 Olvastam, költőtárs, olvastam művedet,
 S nagy az én szivemnek ő gyönyörűsége.

Ha hozzád ér lelkem, s meg talál égetni:
 Nem tehetek róla te gyújtottad úgy fel!
 Hol is tehetnél szert ennyi jóra, ennyi
 Szépre, mely könyvedben csillog pazar fényvel?

Ki és mi vagy? hogy így tűzokádó gyanánt
 Tenger mélységéből egyszerre bukkansz ki,
 Más csak levelenként kapja a borostyánt,
 S neked rögtön egész koszorút kell adni.

Ki volt tanítód, hol jártál iskolába?
 Hogy lantod ily mesterkezekkel pengeted.
 Az iskolákban nem tanulni, hiába.
 Ilyet.... a természet tanított tégedet.

Dalod, mint a puszták harangja, egyszerű.
 De oly tiszta is, mint a puszták harangja.
 Melynek csengése a rónákon keresztül
 Vándorol, s a világ zaja nem zavarja.

S ez az igaz költő, ki a nép ajkára
 Hullatja keblének mennyei mannáját.
 A szegény nép! olyan felhős láthatára.
 S felhők közt kék eget csak néhanapján lát.

Nagy fáradsalmait ha nem enyhíti más.
 Enyhítsük mi költők, daloljunk számára.
 Legyen minden dalunk egy-egy vigasztalás.
 Egy édes álom a kemény nyoszolyára ' . —

Ezen gondolatok elmém környékezték.
 Midőn a költői szent hegyre jövök fel:
 Mit én nem egészen dicstelenül kezdek.
 Folytasd te. barátom, teljes dicsőséggel!

Levél Arany Jánoshoz.

Meghaltál-e? vagy a kezedet görcs bántja, imádott
 Jankóm, vagy feledted végkép, hogy létezem én is?
 Vagy mi az ördög lelt? . . . híred sem hallja az ember.
 Hogyha magába fogadt az öröklét bölcseje, a sir:
 Akkor béke veled, legyenek szép álmaid ott lenn.
 Feddő kérdésem nem fogja zavarni nyugalmaid.
 Hogy mi okért hallgatsz? mért késél szólni levélben?
 Hogyha pedig görcs bánt, menj a patikába s iparkodj'
 Meggyógyulni, fiam, s azután írj rögtön, azonnal.
 S ha feledéi engem? ha barátod volna feledve?
 Dejsz úgy, öcséim, veszsz meg. kívánom tiszta »zivembül.
 Te mikoron nevédet keblem mélyébe leírtad.
 Mit tettél, tudod azt? gránitsziklába aezállal
 Vágtál életen át múlás nélküli betűket:
 Hát én? én nevémet karczoltam volna homokba.
 Melyet, névvel együtt, egy hó szellője is elfúj?
 Megköszönöm, ha netán így van no de elhiszem inkább,
 Hogy rász verseim is vannak, mint hogy te feledtél.

Iximha vagy, itt a bibéd: restülsz, mint jó magam, írni.
 Kérlek, hagyd nekem a restséget, lógj- te serényebb,
 Lásd, nekem úgy illik, (s oly jól esik 1) úgy-e lemondasz
 Róla, ha én kérlek"? — Hah, már is látlak ugorni,
 Mint ragadod nyakon a tollat, mint vágod az orrát
 A tintába, miként húzod a sok hosszú barázdát
 A papíron, ringy-rongy eszméket vetve beléjük ...
 Mert ne is írj inkább, hogysen bölcs gondolatokkal
 Terheld meg leveled s gyomrom, mert semmi bolondabb
 Nincsen, mint az okos levelek, s én iszonyúképen
 Irtózom tőlök: tán mert én nem tudok olyat
 Komponálni, azért. Ez meglehet. Ámde hogy úgy van,
 Esküszöm erre neked túróstószára, dohányra
 És mindenféle, mi csak szent s kedves előttem. —
 Drága komámasszony, kegyedet kérem meg alá szan,
 Űsse agyon férjét és szidja meg istenesen, ha
 Még eztán sem fog nekem írni az ilyen-amolyan,
 írjon mindenről hosszasan, de kivált ha kegyedről
 ír röviden, haragunni fogok majd hosszú haraggal.
 El ne feledje a barna Laczit s a szőke Julist, e
 Kedves gyermekeket. Hát a kert hogy van, a melynek
 Rózsáin szeimeim sokszor függenek, a míg a
 Messzeröpült lélek hlyemhez vitte szerelmét?
 És a csonka torony, mely a harczoknak utána
 Most szomorún hallgat gyér fű-koszorúza fejével,
 S várja jövendőjét, mely lábát rá teszi, s akkor
 Összeomol, mint a koldus, ha kikapja kezéből
 A mankót a halál áll még a gólya fölötte,
 Méla merengéssel nézvén a messze vidékbe?
 Mindenről akarok, mi nekem kedves vala. tudni.
 Jártam azóta dicső szép tójakon, ámde tietek
 Mindig eszemben volt, bár nincs mit rajta csodálni;
 A veletek töltött kor tette szivemben örökké.
 S jártam azóta magas fényes paloták körül, a hol
 Minden, minden nagy; gazdáik lelke kicsiny csak
 Akkor eszembe jutott alacsony hajlékokot, ebben
 Mind kicsi nyecske, de a gazdának lelke nagy és szép! — .
 Ejnye, mi a fene lelt engem, hogy szembe dicsérek?
 Most veszem észre, hohó! mind, amit mondtam, hazugság,
 Csúnya hazugság volt. I/! akartam csak kenyerezni
 A nőtáros urat, hogy hogy hogy majd beszerezzen
 Bakternek vagy kondásnak falujába, ha e szép
 Hivatalok valamelyike meg fog ürülni idővel.
 Hja. nekem is hozzá kell látnom végre, barátom.

Házasodom, tudod azt, s tudod azt is, hogy jövedelmet
 Dús uradalmam nem hullat zsebeimbe, mióta
 Századik édes apám eladá vagy meg se szerezte.
 S így az eléléshez nincsen mód, nincs! hivatal kell.
 Meghajtom fejemet, szépen mosolyogni tanulok.
 Nyájas szófogadás, kígyó-csúszású hízelgés
 Lesz kenyerem (s zsiros kenyerem).. . . hah. lesz a kutyának,
 Nem pedig én nékem! pusztán a gondolat is már
 Lángfelhőket idéz véres szemeimnek elébe,
 Es szívem tombol, mint a harmadfű esik: „, ha
 A pányvás köt'det legelőször dobja nyakába
 A pásztor, hogy a ménésből kocsirúdhó' vezesse.
 Nem a tehertől fel, a melyet húznia kell majd.
 Nem I hanem a hámtól, mely korlátozza futását.
 Es a mit így ebeszt, azt nem pótolja sem abrak.
 Sem pedig a ragyogó szerszám. Mít néki az étel
 S a hm fény! megelőgeszik ő a pusztai gyeppe.
 Bármí sovány, s a záporosók szabad égnék alatta
 Verhetik oldalait s a bozot hadd tépje sörényét.
 Csak szabadon járjon, csak kergethesse tízeben
 A sivatag viharát ,s a villám sárga kígyóit — -
 Isten hozzátok! lelkem múltatni szeretne
 Még veletek, kedves híveim, de az elragadó szél
 Képzetelem százzrétii vitorlájába belé fűjt.
 Szétszakad a horgony, fut a gályám, elmarad a part,
 S ringat habkarján a latkor nélküli tenger,
 És míg az orkán zug, s a felhők dörögenek. én a
 Lant idegébe kapok, s vad tüzzel zengi el ajkam
 Harsány himnusodat, százszorszent égi szabadság!

Arany Jánosnál.

Csendes magányból a mézeshetek után
 Újra belepek a nagy világ zajába.
 Hol annyi sáros láb gonoszul vagy butiul
 Kedélyemnek feje k' ötösére húga.
 Mielőtt ott lennek a nagy kőhalomban,
 A fővárosban, hol oly húsén fuj a szél,
 Egyet pihenek még kicsiny hajb kodban,
 Leülök, barátom, meleg tűzhelyednél.
 Üdvezlégymásodsor ... a tavasz tarkállott,
 A midón először látogattalak meg.
 Most bús egyformaság földi a világot.
 Bús egyformasága a mogorva ósznak:

De a ború, ámbár eddig egytérzék
 A természettel, most nem sérti kedvetem,
 Hisz magammal hordom a tavasz egy részét
 És a legszebbik részt, kis feleségemet.

íme feleségem hejh be szép az élet,
 Mikor az ember így másod-magával van.
 Akármit huhognak, akármit ítélnek
 A magányos baglyok, szomorú odvokban.
 Leestem ugyan a szabadság szárnyáról.
 Be vagyok kerítve egy kis karikába.
 De mért kívánkoznám ki e karikából.
 Mikor minden gyönyör ide van bezárva?

Én azonban vizet'hordok a Dunába
 Beszélvén illetén dolgokat te néked;
 Föl van írva szintén sorsod csillagába
 Ragyogó betűkkel: boldog házaseslet ...
 Itt hitvesed, amott két virgoncz gyermeked!
 Gyűljünk össze s üljünk itt körbe mindnyájan,
 S tartsunk olyan vidám beszélgetéseket.
 Hogy hallgatni még az idő is megálljon;

Így csaljuk meg ezt a vén hajdút, ki engem
 Hejh maholnap megint a dologra kerget . . .
 Egykor a hírvágyat hátamra ültettem,
 S most le nem hányhatom a már megúnt nyerget.
 Nem a hír, nem a hír többé, mi ösztönöz,
 Hogy munkába öljek napot és éjszakát!
 Mint napszámos nyúlok írőszközömhöz..
 A ki a sátánnak elalkudta magát.

Tudom, a feledés, mint az éhes kánya
 A megölt madárral, elröpül nevemmel,
 Tudom, hogy siket a magyarok hazája,
 S még is énekelek, mert énekelnem kell.
 El fogják feledni nevein s bár felednék
 Hamar l úgy szeretném túlélni híremet:
 Akkor aztán ismét a magamé, lennék.
 Rózsáim volnának a borostyán helyett.

Azt kívánnám, hogy itt éljek én s hitvesem
 Veletek, barátom, nem-zavart magányban,
 Míg nem emlékezném már saját magam sem
 Arra, hogy divatban voltam hajdanában.

Akkor a dicsőség hozzád el-eljövén.
Egyszer itt találna s tán reám ismervén.
Mint régi barátját üdvözölne, de én
Felelnék: nem tudom, kihez van szerencsém?

Eh, balgatag beszéd! alig ejtettem ki.
Nevetek, magamat kinevetem érte;
Az isten a magányt nem nekem teremtí.
Oda való vagyok én a csatatérre.
Dobják le testemmel együtt majd nevemet
A sírba, de addig ne bántsa senki sem.
Véglehelletemig nem hagyom a helyet.
Ott esem el bármily sárosán, véresen!

Őseimnek véres kardja
Fogason függ, rozsdá marja.
Rozsdá marja, nem ragyog.
Én magyar nemes vagyok!

Van. igaz, egy tudományom.
Ebben párom ritkán látom :
Enni, inni jól tudok.
Én magyar nemes vagyok !

Munkátlanság csak az élet.
Van életem, mert henyélek.
A panszté a dolog.
Én magyar nemes vagyok !

Milyen jó, hogy nem adózok.
Gazdaságom van, de nem sok,
S van adósságom, de sok.
Én magyar nemes vagyok !

Jól készítds, paraszt, az útat.
Mert hisz a te lovad vontat.
Csak nem járhatok gyalog.
Én magyar nemes vagyok !

Mit törődöm a hazával ?
A hazának száz bajával ?
Majd elmúlnak a bajok.
Én magyar nemes vagyok !

Tán a tudománynak éljek ?
A tudósok mind szegények.
Nem írok, nem olvasok.
Én magyar nemes vagyok !

Ősi joggal, ősi házban
Éltemet ha elpipáztam :
Mennybe visznek angyalok.
Én magyar nemes vagyok !

A magyar nemes.

A nép.

Egyik kezében eke szarva.
Másik kezében kard,
így látni a szegény jó népet,
így ont majd vért, majd
verítéket.
A míg csak élte tart.
Miert hullatja verítékét?
A mennyit ő kíván
Az edelből és ruhából;
Hisz azt az anyaföld magátul
Megtennené talán.

S ha jó az ellen, vért miért ont?
 Kardot miért foga?
 Hogy védje a hazát? . . . valóban! . . .
 Haza csak ott van, hol jog is van.
 S a népnek nincs joga.

Falu végén kurta kocsmá . . .

Falu végén kurta kocsmá.
 Oda rúg ki a Szamosra,
 Meg is látná magát , benne.
 Ha az éj nem közelegne.

Az éjszaka közeledik,
 A világ lecsendesedik.
 Pihen a komp, kikötötték,
 Benne hallgat a sötétség.

De a kocsmá bezeg hangos!
 Munkálódik a czimbalmos,
 A legények kurjogatnak,
 Szinte reng belé az ablak.

»Kocsmárosné, arany virág,
 Ide a legjobbik borát,
 Vén legyen, mint a nagyapám,
 És tüzös, mint ifjú babám I
 Húzd rá ezigány, húzzad
 jobban.
 Tánczolni való kedvem van,
 Eltánczolólok a pénzemet,
 Kítánczolólok a lelkemet!«

Bekopognak az ablakon:
 »Ne zúgjatok olyan nagyon.
 Azt üzeni az uraság,
 Mert lefeküdt, alunni vágy.«

»Ördög bújjék az uradba.
 Te pedig menj a pokolba! ..
 Húzd rá, ezigány, csak azért is.
 Ha mindjárt az ingemért is!

Megint jönnek, kopogtatnak:
 »Csenedesebben vigadjanak.
 Isten áldja meg kendteket,
 Szegény édes anyáin beteg -
 Feleletet egyik sem ad.
 Kihörpentik boraikat,
 Végét vetik a zenének.
 S haza mennek a legények.

A felhők.

Ha én madár volnék: örökké
 A felhők közt szállonganék.
 Ha festő volnék: egyebet sem.
 Csupán felhőket festenék.

ügy kedvelem ön a felhőket!
 Mezőidvőzlöm mindeöviket

Oh nékem olyan jó barátim
 E tarka égi vándorok.
 Úgy ismernek már. hogy talán még
 Azt is tudják, mit gondolok.

Oly sokszor néztem én őket, ha
 Szép halkan szenderegtenek
 A hajnal és az asszony keblén.
 Mint ártatlan kis gyermekek.

És néztem őket, hogyha jöttek
 Mint haragos vad férfiak,
 Hogy a viharral, e zsarnokkal
 Élet-halálra vívjanak.

És néztem, hogyha virasztott a
 Beteg ifjú, a holdvilág.
 S ők halvány arczczal ezt. miként hú
 Lyánytestvérek, körülfogák.

Láttam már minden változásban.
 Melyen csak általmentenek;
 S akármikor s akárhogy látom.
 Mindég egyformán tetszenek.

Miért vonzódom úgy hozzájuk?
 Mert ők lelkemnek rokoni,
 Mely mindig új s új alakot vált
 S még is folyvást az egykori.

Lehet még másban szinte hozzám
 A felhőt hasonlítani:
 Vannak neki, miként szememnek.
 Könyűi és villámai.

A virágok.

Ki a mezőre ballagok.
 Hol fű között virág terem.
 Virágok, szép virágaim,
 Be kedvesek vagytok nekem!
 Ha látom, mintha lányt látnék.
 Szivem reszked, keblem dagad. — .
 Síromra, hogyha meghalok,
 hitessetek virágokat.

Leülök a virág mellé
 És elbeszélgetek vele,
 Szerelmet is vallók neki,
 S megkérdem: engem szeret-e '?
 Nem szól, de úgyhiszem, hogy ért.
 Hogy érti jól szavaimat. —
 Síromra, hogyha méghalok,
 Ültessetek virágokat.

S ki tudja: az illat vajon
 Nem a virág beszéde-e?
 Csak hogy nem értjük, nem hat át
 Testünkön lelkünk f'ülibe;
 Szagolja csak s nem hallja meg
 A test e szellemhangokat. —
 Síromra, hogyha meghalok,
 Ültessetek virágokat.

Igen, az illat a virág
 Beszéde, annak dala ez,
 S ha lényem durvább része a
 Sírban rólam lefejledez:
 Nem szagolom többé, hanem
 Hallom majd e szép dalokat. —
 Síromra, hogyha meghalok,
 Ültessetek virágokat.

Virágillat, virág dala,
 Te lélsz majd ott bölcsődalom.
 Melynek lágy zengedelminél
 Tavaszoként elaluszom,
 S következő tavaszig
 Lelkem szép álmokkal mulat. —
 Síromra, hogyha meghalok,
 Ültessetek virágokat.

Kis furulyám szomorúfűz ága

Kis furulyám szomorúfűz ága.
 Temetőben szomorkodik fája;
 Ott metszettem azt egy sírhalomról,
 Nem csoda, hogy oly siralmasan szól.

(itt hunytál le, kedves szép csillagom!
 Ragyogásod többé nem láthatom.
 Hogy ne volna hát sötét világom!
 Hogy volna hát élni kívánságom!

Haza ballag nyájam este felé.
 Én ballagok a temető felé,
 Kél a holdnak halovány orczája,
 Kél furulyám epedő nótája.

Addig epeszt a 'bánat engemet.
 Addig, addig nyögöm keservemet:
 Míg egyszer a hanggal egyetemben
 Lelkem is a más világba reppen.

Hegyen ülök

Hegyen ülök, búsan nézek le róla,
 Mint a boglya tetejéről a gólya.
 Jxmn a völgyben lassú patak tévedez.
 Az én fáradt életemnek képe ez.

Elfárasztott engemet a szenvedés.
 Be sok búm volt, örömem meg be kevés!
 Bánatomból egy nagy árvíz lehetne,
 Örömem kis sziget lenne csak benne.

Fenn a hegyen, lenn a völgyben zúg a szél,
 Közelget az időjárás ősz felé:
 Ószszel szép csak a természet én nekem.
 A haldokló természetet szeretem.

Tarka madár nem füttyörész az ágon,
 Sárgapiros levél csörög a fákon.
 Innen-onnan lehull a fák levele
 Bár csak én is lehullanék ő vele! ‘

Holtom után vajon mi lesz belőlem?,
 Vadfa lenni szeretnék az erdőben;
 Ott lenne az én számomra jó tanya,
 Egész világ engem ott nem bántana.

Szeretném, ha vadfa lennek erdőben, ■
 Még inkább: ha tűzvész lenne belőlem;
 Elégetném ezt az egész világot.

Mely engemet mindörökké csak bántott. ’

Az Alföld

Mit nekem te, zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek,
8 képzetem hegy-völgyedet nem járja.

Lenn az alföld tengersík vidékin
Ott vagyok honn, ott az én világom:
Börtönéből szabadéit sas lelkem,
Ha á rónák végtelenjét látom.

Felröpülök ekkor gondolatban
Túl a földön felhők közelébe,
8 mosolyogva néz rám a Dunától
A Tiszáig nyúló róna képe..

Délibábos ég alatt kolompol
Kis Kunságnak száz kövér gulyája:
Deleléskor hosszú gémű kútnál
Széles vályú kettős ága várja.

Méneseznek nyargaló futása
Zúg a szélben, körmeik dobognak,
8 a csikósok kurjantása hallik
S pattogása hangos ostoroknak. _

A tanyáknál szellők lágy ölében
Ringatózik a kalászos búza.
8 a smaragd~~nak~~ eleven színével
'A környéket vígan koszorúzza.

Ide járnak szomszéd nádasokból
A vadlúdak esti szürkületben.
És ijedve kelnek légi útra,
Hogyha a nád a széltől meglebben.

A tanyákon túl a puszta mélyén
All magányos dőlt kéményü csárda:
Látogatják a szomjas betyárok,
Kecskemétre menvén a vásárra.

A csárdánál törpe nyárfa-erdő
Sárgul a királydinnyés homokban:
Odaieszkel a visító vércse,
Gyermekektől nem háborgatottan.

Ott tenyészik a bús árvalányhaj
 S kék virága a szamárkenyérnek:
 Hiis tövéhez déli nap hevében
 Megpihenni tarka gyíkok térnek

Messze, hol az ég a földet éri.
 A homályból kék gyümölcsfák orma
 Néz, s megettük, mint halvány ködoszlop,
 Egy-egy város templomának tornya. —

Szép vagy, alföld. legalább nekem szép!
 Itt ringatták bölcsöm, itt születtem.
 Itt borúljon rám a szemüidéi, itt
 Domborodjék a sir is fölöttem.

A Tisza.

Nyári napnak alkonyúlatánál
 Megállók a kanyargó Tiszánál
 Ott, hol a kis Túr siet beléje.
 Mint a gyermek anyja kebelére.

A folyó oly simán, oly szelíden
 Ballagott le parttalan medrében.
 Nem akarta, hogy a nap sugara
 Megbotoljék hajjai fodrába'.

Sima tükrén a piros sugárok
 (Mint megannyi tündér) tánezot jártak.
 Szinte hallott lépteik csengése.
 Mint parányi sarkantyúk pengése.

A hol álltam, sárga főveny-szőnyeg
 Volt terítve, s tartott a mezőnek.
 Melyen a levágott sarju-rendek.
 Mint a könyvben a sorok, heverték.

Túl a réten néma méltóságban
 Magas erdő: benne már homály van,
 De az alkony üszköt vet fejere.
 S olyan, mintha égne s folya vére.

Más felől, a Tisza túlsó partján.
 Mogyorc- s reketye-bokrok tarkán.
 Köztök egy csak a nyílás, azon át
 Látni távol kis falucska tornyát.

Boldog órák szép emlékeképen
Rózsafelhők úsztak át az égen.
Legmesszebről rám merengve néztek
Ködön át a mármarosi bérezek.

Semmi zaj. Az ünnepélyes csendbe
Egy madár csak néha iütyentett be.
Nagy távolban a malom zúgása
Csak olyan volt, mint szúnyog dongá.sa.

Tnlán, vélem átellenben épen,
Pór menyecske jött. Korsó kezében.
Korsaját míg tele merítette,
Rám nézett át; aztán ment sietve.

Ottan némán, mozdulatlan álltam,
Míntha gyökeret vert volna lábam.
Lelkem édes mély mámorba szédült
A természet örök szépségétől.

Oh természet, óh dicső természet!
Mely nyelv merne verse'nyezni véled?
Mily nagy vagy te! mentül inkább hallgatsz
Annál többet, annál szebbet mondasz. —

Késő éjjel érteni a tanyára.
Fris gyümölcsből készült vacsorára.
Társaimmal hosszan beszélgettünk.
Lobogott a rözse-láng mellettünk.

Többek között szóltam én hozzájuk:
^Szegény Tisza! miért is bántjátok?
Annyi rosztat kiabáltak róla,
S ő a föld legjambórabbb folyója

Pár nap múlva fél szendergésemből
Félrevert harang zúgása vert föl.
Jön az árvíz! jön az árvíz!« hangzók,
S tengert láttam, a hogy kitekintők.

Mint az örült, ki letépte lánczát,
Vágtatott a Tisza a rónán át,
Zúgva, bőgve törte át a gátot,
El akarta nyelni a világot!

Kis-Kunság.

Hova szviem, lelkem
 Mindíg, mindenhonnan vissza-visszavagyott.
 Újra láttam végre születésem földét.
 A szép Kis-Kunságot!
 Bejártam a rónát,
 Melyet átölel a Tisza-Duna karja.
 S ölében, mint kedves mosolygó gyermeket
 Az anya, úgy tartja.

Itt vagyok megint a
 Nagy városi élet örökös zajában.
 Oh de képzeletem most is odalenn az
 Alföld rónáján van:
 Testi szemeimet
 Behunyom, és lelkem szemeivel nézek.
 8 előttem lebegnek szépen gyönyörűn az.
 Alföldi vidékek.

Forró nyárközép van.
 Kapaszkodik a nap fölfelé: sugara
 Mint a lángeső oly égető özönnel
 Ömlik a pusztára . . .
 Pusztá van körülem,
 Széles hosszú pusztá, ei i.- látok messze.
 Egész odáig, hol a lehaljó ég a
 Földdel olvad össze.

Gazdag legelőkön
 Víz az út keresztül: ott hever a goboly.
 Rekkenő a hőség, azért nem fogyaszt most
 A kövér mezőből.
 Cserény oldalánál
 Szundikál a gulyás leterített subán.
 Kutyai is lomhák, nem is pillantanak
 Az utazó után

Itten a lapályon
 Egy ér nyúlik végig, meg se mozdul babja,
 Csak akkor loccsan, ha egy-egy halászmadár
 Szárnyával megcsapja;
 Szép fővény az alja,
 Egészen lelátni sárga fenekére,
 A lusta pióczák s a futó bogarak
 Tarka seregére.

A HAZA.Szélén a sötétzöld

Káka közt egy-egy gém nyakát nyújtogatja,
 Közbe hosszú orrát üti víz alá a
 Gólyafiak anyja,
 Nagyot nyel, és' aztán
 Fölemeli fejét s körülnéz kényesen.
 A vízparton pedig töméntelen bíbicz
 Jajgat keservesen.

Amott egy nagy ágas
 All szomorún, egykor kútágas lehetett.
 Mellette a gödör, hanem már beomlott,
 Be is gypesedett:
 Elmerengve nézi
 Ez a kútágas a távol délibábot,
 Nem tudom, mit nézhet rajta? hisz affélet
 Már eleget látott.

Ott van a délibáb
 A láthatár szélén ... nem kapott egyebet,
 Egy ütöttkopott vén csárdát emelt föl. azt
 Tartja a föld felett.
 Emerre meg gyérül
 A legelő, végre a nyoma is elvész.
 Sárga homokdombok emelkednek, miket
 Épít s dönt a szélvész.

Nagy sokára egy-egy
 Tanya tünedez iél, boglyák és kazalok.
 Rajta varjú károg, itt-utt egy mogorva
 Komondor csavarog.
 Tenger szántóföldek
 Terjednek szerteszt, rajtok áldott búza.
 Lefelé hajlanak, kalászaikat a
 Nehéz mag lehúzza.

A zöld búza között
 Piros pipacsok és kék virágok nyílnak.
 Imitf-amott sötét-vörös tüskerózsa.
 Mint egy vérző csillag.
 Közéleg az este,
 Megaranyosodnak a fejér fellegek,
 Szép felhők! mindenik úgy megy el fölöttünk
 Mint egy tündérrege.

Végre ott a város,
Közepén a templom, nagy komoly tornyával.
Szanaszét a város végén szélmalomok
Széles vitorlákkal
Úgy szeretek állni
A szó.malmok előtt! elni-zeni ezeket
A mint vitorlájok hányja, egyre hányja,
A ezigány-kereket.

Tied vagyok, tied, hazám !
E. szív, e lélek ;
Kit szeretnék, ha tégedet
Nem szeretnék ?

Szentegyház keblein belseje,
Oltára képed.
Te állj, s ha kell: a templomot
Eldöntöm élted:

S az összeroskadó kebel
Végső imája :
Áldás a honra, istenem
Áldása rája ! —

De én nem mondom senkinek.
Ki nem kiáltom :
Legkedvesebbem hogy te vagy
A nagy világon.

Titkon kísérem lépteid,
S mindegyre híven :
Nem. mint az árny az utazót,
Csak jó időben.

De mint az árnyék nő, midőn
Az est közelget:
Nő bűm, ha sötétetni kezd,
Hazám, fölötted.

Es elmegyek, hol híveid
Pobárt emelve
A sorstól új fényt esdenek
Szent életedre :

S kihajtom egy cseppig borát
A telt üvegnek,
Bár keserű . , mert könnyeim
Belé peregnek l

Honfidal.

A hazáról.

Lement a nap. De csillagok
Nem jöttek. Sötét az ég.
Közel s távolban semmi fény nincs.
Csak mécsvilágom s honszerlemem ég.

Szép csillag a honszeretet,
Gyönyörűségesen ragyog.
Szegény hazám, szegény hazám te.
Neked kevés van ilyen csillagod.

Mécsemnek lángja mint lobog l
 Mitől lobog? mi lengeti?
 Ej félt ütött. Ti lengetek itten
 Mécsem körül; ti népem ősei!

Míntha nap volna mindenik.
 Oly tündöklők e szellemek.
 Tündöklők, mert hisz a dicsőség
 Sugármezébe öltözködtenek. '

Ne nézz ősidre, oh magyar.
 Ki most sötétségben vagy itt,
 Ne nézz ősidre, e napokra . . .
 Szemeid gyöngék ... a napfény megvakít.

Hazám dicső nagy ősei.
 Ti földetrázó viharok!
 Ti egykoron a porba omlott
 Európa homlokán tomboltatok.

Oh nagy volt hajdan a magyar.
 Nagy volt hatalma, birtoka;
 Magyar tenger vizében hányt el
 Éjszak, kelet s dél hullócsillaga.

Csak hogy rég' volt, midőn magyar
 Fejekre termett a babér;
 A képzelet sebes szárnyú sas.
 Elfárad még is, mire oda ér.

Oly rég elhervadt a babér
 A magyaroknak homlokán.
 Hazám oly rég voltál te nagy, hogy
 Nagyságod hire csak mese talán.

Már rég nem sírtam, s íme most
 Pillámon egy könny rengedez.
 Magyar nép, vajon hajnalodnak
 Vagy alkonyodnak harmatcseppje ez?

Magyar dicsőség, mi valal?
 Hullócsillag? mely tündökölt,
 Aztán lehullott a magasból
 És mindörökre elnyelő a föld.

Vagy üstökös vagy, oh magyar
 Dicsőség! mely jött s távozik.
 Hogy századok múltával újra
 Lássák fényét a népek s rettegek?

A magyarok istene.

Félre, kislelkűek. akik mostan is még
 Kétkedni tudtok a jövő felett.
 Kik nem hiszitek, hogy egy erős istenség
 Őrzi gondosan a magyar nemzetet!

Él az a magyarok istene, hazánkat
 Átölelve tartja atyai keze;
 Midőn minket annyi ellenséges század
 Ostromolt vak dühhel: ő védelmeze.

Az idők, a népek éktelen viharja
 Elfujt volna minket, mint egy porszemet,
 De ő szent palástja szárnyát ránk takarta.
 S tombolt a vihar, de csak fejünk felett.

Nézzetek belé a történet könyvébe,
 Mindenütt meglátni vezérnyomdokát,
 Mint a folyóvizén által a nap képe,
 Áthúzódik rajta arany híd gyanánt.

Így keresztüléltünk hosszú ezer évet:
 Ezer évig azért tartott volna meg.
 Hogy most, amidőn már elértük a révet.
 Az utolsó habok eltemessenek?

Ne gondoljuk ezt, ne káromoljuk étet,
 Mert káromlás, róla ilyet tenni fel.
 Nemhogy egy isten, de még ember sem űzhet
 Ily gúnyos játékot gyermekeivel.

A magyar nemzetnek volt nagy és sok vétke,
 S büntetéseit már átszenvedte ő;
 De erénye is volt és jutalmat érte
 Még nem nyert . . . jutalma lesz majd a jövő.

Élni fogsz hazám, mert élned kell . . . dicsőség
 És boldogság léssen a te életed . . .
 Véget ér már a hétköznapi vesződség.
 Várd örömmel a szép derült ünnepet!

IV.

Búcsú-pohár.

Hadd támadjon föl még egyszer a múlt.
Hol szívünk és poharunk kicsordult.
Kedv és bor bennük meg nem férve már
Koszorúnk egy levelét veszíti,
A szől épen engeinet röpit ki
Czimborák, ez a búcsú-pohár!

A miért a sorshoz úgy csengtem,
Bár sokára, de megadta: engem
Házaseset boldogsága vár.
Hányt-vetett a vad hullámos élet,
S végre, végre meglelem a révet
Czimborák, ez a búcsú-pohár!

Nem veszem már a bort gyógyszeremnek
Ha a kígyók telkemen teremnek,
Melyeket a bú szívembe zár:
Barna kis lyány ajka mézet árul
Mézzelelék édes ajnkáru
Czimborák, ez a búcsú-pohár!

Még ez este vagyok a tiétek,
Töltsétek meg poharam, töltsétek,
Kocczantgassunk, míg e nap l: jár;
Holnap messze járok más vidéken,
Üresen fog itten állni székem
Czimborák, ez a búcsú-pohár!

S mert szeretlek bennetek, kívánom:
Nyíljon ily út nektek is utánam.
Feleség föld s ég közt a határ.
Adja isten azt az áldást rátok,
Hogy egyenként ezt kiálthassátok:
Czimborák, ez a búcsú-pohár!

Te vagy, te vagy, barna kis lány

Te vagy, te vagy, barna kis lány,	Álldogálok a tó partján
Szemem s lelkem fényé !	Szomorú fűz mellett.
Te vagy, mimi a két életem	Nekem való hely : engem ily
Egyetlen reménye!	Bús szomszédság illet.
Ha ez az egy reményem is	Nézem lecsüggő ágait
Elmúlándó álom.	Szomorúfűzfának,
Nem leszek boldog sem ezen	Mintha azok csüggedt lelkem
Sem a más világon.	Szárnyai volnának.

Kiszállott már a madár a
 Hervadt őszi tájról,
 Hejh ha én is kiszállhatnék
 Búmnak országából!
 Nem szállhatok, mert búm oly nagy,
 Oly nagy, mint szerelmem.
 És szerelmem és szerelmem
 Oh ez véghetetlen!

Azokon a szép kék hegyeken túl

Azokon a szép kék hegyeken túl
 Fogsz te élni, kedvesem, ezentúl.
 Ott fogsz élni boldog férjed mellett.
 Kit boldoggá egyedül szíved tett;
 Napkeletről messzebb napkeletre
 Jösz velem, hogy mulathass kedvedre.
 Oda viszlek szép Erdélyországba,
 Laposvölgyi regényes magányba.
 Hiszem, hiszem, hogy vidáman élünk.
 Mert ott csak a természet lesz vélünk.
 A dicső, az örökszép természet.
 Kinek arczát oly gyönyörrel nézed.
 Mert tudod, hogy leghívebb barátom,
 Kit soha sem kaptam hazugságon.
 Ki elüzi a lélek kígyóit,
 Ki soha sem sebesít, de gyógyít.
 Ottan élünk a világtól távol,
 Semmi sem jut el hozzánk zajából.
 Csak az a halk, tengerféle morgás.
 Mely a zajnak csak viszhangja, nem más,
 S mely meg nem zavarja álmainkat.
 Sőt még költőibb álmákba ringat.

Oda viszlek, egyetlen virágom
 A nagy földön, e nagy pusztaságon,
 Ott gyakorlom én be ezt a régen
 Óhajtott szót: kedves feleségem!

Várom, várom lakodalmam
 Nehezen,
 No de hiszen maholnap már
 Itt leszen.
 Nem a világ ez az egy hét.
 Lemorzsolom apródonként
 Valahogy.

Menyasszonyom akaratos
 Kis leány,
 Én sem hajtok fejet minden
 Szó után,
 Tüzes patak a mi vértünk,
 Hanem azért csak megfőrünk
 Valahogy.

Valahogy.

Szegény ember fia vagyok, .
 Az apám
 Egy kunyhót sem, egy garast sem
 Hagy reám:
 Baj!"baj! de nem olyan nagy baj,
 Azért mi csak élélünk máj'

Ma ő enged, holnap meg én
 Engedek.
 Így elejét álljak szépen
 A pömek,
 És ha nappal összeveszünk,
 Este majd csak kibékülünk
 Valahogy.

September végén.

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
 Még zöldéi a nyárfa az ablak előtt,
 De látod amöttan a téli világot?
 Már hó takaró el a bérezi tetőt.
 Még ifjú szivemben a lángsugarú nyár
 S még benne virít az egész kikelet.
 De íme sötét hajam őszbe vegyül már.
 A tél dere már megütő fejemet.

Elhull a virág, eliramlik az élet
 Ül, hitvesem, ül az ölembe ide!
 Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
 Holnap nem omolsz-e sírom fölibe?
 Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre
 Könnyezve borítasz-e szemfödelet?
 S rá bírhat-e majdan egy ifjú szerelme.
 Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt.
 Fej fádra sötét lobogóul akaszd,
 Én feljövök érte a síri világból
 Az éj közepén, s oda leviszem azt.
 Letörlni véle konyaimét érted.
 Ki könnyeden elfeledéd hívedet,
 S e szív sebeit bekötözni, ki téged
 Még akkor is. ott is. örökre szeret!

Egykor és most!

Egykor és most! egykor és most! . . .	Mindegy volt ő rája nézve. Ha jobbra, ha balra ment: Sehol sem várt rá meleg ház És meleg szív odabent.
Ép ilyen volt az idő, Mint most, ily hideg, zimankós. Így szakadt le az eső.	Megmondjam-e feleségem, Hogy ez ifjúból mi lett? Ne sajnáld őt, éli már ő A mennyei életet.
Nagyon jól jut az eszembe, Még a napját is tudom : Ballagott egy ifjú kinn a Pocsétás országúton.	Hanem ebből azt ne hidd. Elment az élők között; Annyiban van csak. hogy ő már
Bús arczczal, kopott ruhában. A hogy ottan ballaga, Olyan volt, mint egy vándorló Leveletlen őszi fa.	Itt a földön üdvezült.
Csak ment, csak ment, s ha előtte	Itt van e meleg szobában, S ajka forró ajkadon. Kedves drága feleségem, Édes szép kis angyalom.
Két felé tért el az út, Nem kérdezte senkitőit sem : Ezen s ezen hova jut ?	

Az volt a nagy, nagy munka . . .

Az volt a nagy, nagy munka. Kicsiny kis feleség, Míg megszereztelek, míg Veled eljöhettek.	Igaz, hogy ily leány nem Minden bokorban nő, S uram fia: poéta. Rongyos poéta-vő'.
Ha ilyen drága volna Minden háznál a lány, Be kevés pap híznék meg Az esketés díján.	Meg is tévé dicsőén A hat-vágást apád, Hogy ily isten-csapástól Menekjék a család.

És a midőn hiába
 Volt minden izzadás,
 S ég, föld daczára meglett
 Az asszony-elhozás:

Eltört ugyan az útban
 Kocsinknak kereke,
 De nem hiszem, hogy a nagy
 Aldás-súly törte le.

Miért is nem dobtak itt ki?
 Tűrném a többivel:
 A sok közt e kis tréfa
 Nem is tűnt volna fel.

Azon áldásnak súlya,
 A melylyel engemet
 Ipám s napam magoktól
 Eleresztettek.

Azon az egyen most is
 Csodálkozom nagyon,
 Hogy az ajtón jövék ki
 És nem az ablakon.

Még alig volt reggel . . .

Még alig volt reggel, már megint este van,
 Még alig volt tavasz, már megint itt a tél.
 Még alig, Juliskám, hogy megismerkedtünk,
 S már feleségem vagy, már rég azzá lettél.

Még alig hogy játszónk apáink térdén, s már
 Maholnap ott alszunk nagyapáink mellett. ..
 Csak annyi az élet, mint futó felhőnek
 Árnya a folyón, mint tükrön a lehellet.

Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?

Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?
 A ruhámat foltozgatod?
 Rongyosan is jó az nékem . . .
 Varrj inkább egy zászlót, feleségem!

Sejtek, sejtek én valamit,
 A jó isten tudja, hogy mit,
 De elég, hogy szól sejtésem . . .
 Varrd meg azt a zászlót, feleségem I

Nem maradhat így sokáig,
 Mi hogyan lesz, majd elválik,
 Elválik a csatatéren . . .
 Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Drága áru a szabadság.
 Nem ingyen, de pénzen adják.
 Drága pénzen, piros véren
 Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Ha ilyen szép kéz varrja meg,
 A győzelem belé szeret.
 S mindig ott lesz közelében
 Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Szeretlek én, szeretlek téged

Szeretlek én, szeretlek téged.
 Kedves kis angyalom,
 Csak az fáj, bog} szerelmemet be
 Nem bizonyíthatom.

Így egyszerűen a szavamra,
 Ha tetszik, nem hiszed.
 És én miképp oszlassam el, ha
 Vannak, kétségedet?

Születtem volna gazdag úrnak:
 Bizonyosság-tételért
 Egy-egy gyémántkövet dobnék el
 Minden kis szavadért.

Ha királynak születtem volna.
 Letenném koronám
 Egy kis virágkoszoruért. mit
 Kezecske'd fűzne rám.

Volnék szivárvány: kérnélek, hogy
 Színeimet elfogadd,
 És festess bennük szalagot, mely
 övezze derekad.

Ha volnék a világlátó nap:
 Ott hagynám az eget.
 S a nagy világ helyett nem néznék
 Más, mint szemeidet!

Három madár.

Három madár van, a kit szeretek,
 Három madárról mondok éneket.
 Ha oly szép lenne rólok énekem,
 A mily nagyon én őket szeretem,
 A mennyi boldogságot, örömet
 Ezen madarak nékem szerzenek!

Az első madár egy kis czinege,
 Nem sérti őt a télnek hidege,
 Nem háborítja őt meg semmi vész,
 Télben, viharban vígan fűtyörész,
 Vígan ugrál a száraz ágakon,
 Hint a pillangó a virágokon,
 Ugrál, miként a gyermek, gondtalan,
 Jön és megyen. máshol van untalan,
 Alig képes kisérni őt a szem. —
 Kedélyed e czinege, kedvesem!

A második madár egy csalogány,
 Elrejtve él a lombok alkonyán,
 Nem látja más ottan s mást o se lát,
 Kis fészke néki az egész világ,
 Ebben dalogat s ha dalolni kezd,
 Elfojt az alkony mindennémü neszt,
 Hogy meg ne háborítsa énekét.
 Hogy gyönyörködjék a föld és az ég,
 Gyönyörködjék e dalban, a minő
 Hozzánk csak legszebb álmainkban jó,
 A melynek minden hangja eltemet
 Egy bánatot és szül egy örömet,
 Mert mindenik hang egy szent szerelem. —
 Ez a csalogány szived, kedvesem!

A harmadik madár egy ifjú sas,
 Szárnyának röpte merész és magas,
 A villámokkal egy tanyán lakik
 S tekintetét fölküldi a napig.
 Nyugodt időben alszik, elvonul,
 De ha .vihar jön és üvölt vadul,
 Fölbred a sas szendergésiből,
 És a viharnak karjaiba dől

És vinni hagyja magát általa,
Mint viszi a lovast a paripa
Réinító bátran, szörnyű sebesen. —
Ez a sas a te lelked, kedvesem!

Kedélyed gyermek, szíved asszony és
A lelked férfi, te csodás mesés
Teremtény! s én valóban nem tudom
Mi több: szerelmem vagy csodálatom?

Feleségem és kardom

Galamb van a házon,
Csillag van az égen,
Az én ölemben van
Kedves feleségem:
Úgy tartják szelíden
Ringató karjaim.
Mint a harmatot a
Rezgő fa lombjai.

Ha már megöleltem,
Mért meg ne csókolnám?
Csókokban nem szegény,
Nem is fősvény a szám.
Beszélgetünk is, de
Az csak félig beszéd,
A másik fele már
Csókokban olvad szét,

Nagy a mi örömünk.
Nagy a mulatságunk.
Gyöngynek is beillik
Fényes boldogságunk!
De az én kardomnak
Ez sehogy sem tetszik,
Rám szemét a falról
Mogorván mereszti.

Mit nézesz, öreg kard,
Olyan mérgesen ránk?
Vén golyhó, talán a
Szerelmföltös bánt?
Hagyd el ezt te, bajtárs,
Nem való ez néked,
Ha férfi vagy, ne üzz
Asszonymesterséget.

De meg nincs is okod
Engemet féltened,
Hiszen ismerhetnéd
Már feleségemet.
Ismerheted lelkét,
Ezt a ritka lelket,
A minőt az isten
Nem sokat teremtett;

Ha szüksége van a
Hazának karomra,
Téged saját keze
Köt fel oldalamra,
Oldalamra köt. és
Búcsúját így veszi:
Menjete, legyetek
Egymásnak hívei!

Búcsú.

Alig viradt, már újra alkonyul,
Alig jövök, s megint elmegyek. el,
Még csak alig, hogy üdvezeltetek,
És már búcsúzni, már elválni kell.
Isten veled, szép ifjú hitvesem,
Szivem, szerelmeim, lelkem, életem!

Kardot fogék kezembe lant helyett.
 Költő valók és katona vagyok;
 Arany csillag vezérelt eddig, s most
 Utamra piros éjszalfény ragyog.
 Isten veled, szép ifjú hitvesem,
 Szivem, szerelmem, lelkem, életein '

Nem a dicsvágy von engem tőled el ...
 Fejemre nem is férne a babér
 A boldogság teljes rózsáitól.
 És én le nem hajítom ezt azér'.
 Isten veled, szép ifjú hitvesem,
 Szivem, szerelmem, lelkem, életem '

Nem a dicsvágy von engem tőled el.
 Tudod: belőlem az régen kihalt,
 Hazámért ontom véremet, ha kell,
 Hazámért vívok véres viadalt.
 Isten veled, szép ifjú hitvesem,
 Szivem, szerelmem, lelkem, életem l

Ha senki nem védné is a hazát,
 Magamnak ötet védni kellene;
 S mostan, midőn mindenki síkra szállt.
 Magamban én itthonn niaradjak-e?
 Isten veled, szép ifjú hitvesem,
 Szivem, szerelmem, lelkem, életem!

Nem mondom én: gondolj férjedre, míg
 O a honért s érted harezolni fog:
 Ismerlek én, nagyon tudom, hogy egy
 Gondolatod van, és az én vagyok.
 Isten veled, szép ifjú hitvesem.
 Szivein, szerelmem, lelkem, életem!

Tán megcsonkítva térek vissza majd.
 De akkor is szeretsz te engemet.
 Mert istenemre, amint elviszem,
 Épen hozom meg hű szerelmemet.
 Isten veled, szép ifjú hitvesem,
 Szivem, szerelmem, lelkem, életem!

Egész világ a harcmezőn,
Csak én nem vagyok ottan.
Ki harczyi vágyat annyiszor
Ereztem és daloltam.

S a vágy, a láng még most
is ég,
Még most se halt ki bennem,
Rohannék és maradni kell,
És nem lehet elmennem.

A szégyen és a fájdalom
Kettős könyvije áztat,
Szívemre szállt a fájdalom.
Nem, nem az : a gyalázat.

Oh gyermekem, oh gyermekem.
Még meg se vagy születve.
S szívemre már is kint hozál
S gyalázatot nevemre!

Ha megleszesz, ha élni fogsz,
ügy fogsz-e majdan élni,
Hogy nevünkről elvész e szenny,
Mely azt miattad éri ?

De az soká lesz, addig ón
Leszállhatok a sírba . . .
Fejfámra ne legyen nevem
Sötét betűkkel in a !

Egész világ a harcmezőn ,...

Jöjön csak a tavasz! a fák
Zöldelni fognak akkor.
Az én híremnek fája is
Kizöldül tavaszkor!

Fiam születésére.

Ide, ide fiamat kezembe.
Hadd szorítsam a szívemhez őt!
Mintha volnék újonnan teremtve.
Hogy éltemnek ifjú lombja nőtt!

Üdvezellek, lelke szép kis ága.
Üdvezellek, édes magzatom!
Sírásodnak bánatos zajába
Beleolvad örvendő dalom.

Kis parányom. milyen nagy örömmel
Állok itt és nézem képedet!
Kell-e még pap? örömkönnyeimmel
Keresztellek én meg tégedet.

Csillagász lett végre is belőlem.
Itten állok csillagom előtt.
Arcvonásait hosszasan szemlélem.
S találgatom a távol jövőt.

A reménynek nagy virágos fája,
Mít e csillag fénye fölmutat;
Csak ne szálljon kora dél- reája.
Mely leszedné e virágokat.

Oh halál, te nem léssz oly kegyetlen,
Hogy magaddal rántsd idő előtt:
Nem enyém lesz ő — tartsd ezt eszedben —
A hazának nevelem fel őt.

Úgy-e, úgy-e, kis fiam, ha majdan
Én a sorbul kiöregedem,
Iparkodni fogsz túltenni rajtam
Vagy betöltöd legalább helyem?

Vajha egykor ekkép szólanának
Nem-busulva sírom szélénél:
> Meghalt! de nincs kára a hazának,
Nincs, mert lelke a fiában él.«

Pacsirtaszót hallok megint....

Pacsirtaszót hallok megint!
Egészen elfeledtem már.
Dalolj, tavasznak hírmondója te,
Dalolj, te kedves kis madár.

Oh istenem, mi jól esik
A harczy zaj után e dal,
Mikéntha bérezi hűs patak fiiröszt
Égő sebet hullámival.

Dalolj, dalolj, kedves madár,
Eszembe hozzák e dalok,
Hogy nemcsak gyilkos eszköz, katona.
Egyszersmind költő is vagyok.

Eszembe jut dalodrul a
Költészet és a szerelem,
Az a sok jó, mit e két istennő
Tett és még tenni fog velem.

Emlékezet s remény, ez a
Két rózsafa ismét virít
Dalodra, és lehajtja mámoros
Lelkem fölé szép lombjait,

És álmodom, és álmaim
 Oly kedvesek, oly édesek ...
 Te rólad álmodom, hív angyalom,
 Kit olyan híven szeretek,

Ki lelkem üdvessége vagy,
 Kit istentői azért nyerek.
 Hogy megmutassa, hogy nem odafenn,
 De lenn a földön van az ég.

Dalolj pacsirta, hangjaid
 Kikeltik a virágokat;
 Szivem mily pusztá volt, és benne már
 Milyen sok szép virág fakad.

Nemzeti dal.

Talpra magyar, hí a haza !	Fényesebb a láneznál a kard.
Itt az idő. most vagy soha !	Jobban ékesíti a kart,
Rabok legyünk vagy szabadok ?	Es mi mégis lánczot hordtunk!
Ez a kérdés, válaszszatok. —	Ide veled, régi kardunk !
A magyarok istenére	A magyarok istenére
Esküszünk,	Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább	Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk !	Nem leszünk !

Rabok voltunk mostanáig,	A magyar név megint szép lesz,
Kárhozottak ős apáink.	Méltó régi nagy híréhez,
Kik szabadon éltek haltak,	Mit rá kentek a századok,
Szolgáöldben nem nyughatnak.	Lemossuk a gyalázatot!
A magyarok istenére	A magyarok istenére
Esküszünk,	Esküszünk.
Esküszünk, hogy rabok tovább	Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk !	Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,	Hol sírjaink domborulnak.
Ki most, ha kell, halni nem mer,	Unokáink leborulnak,
Kinek drágább rongy élete,	És áldó imádság mellett
Mint a haza becsülete.	Mondják el szent neveinket.
A magyarok istenére	A magyarok istenére
Esküszünk.	Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább	Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk !	Nem leszünk !

Magyar történet műsája.
Vésőd soká nyugodott,
Vedd föl azt s örök tábládra
Vésd föl ezt a nagy napot!

Nagyapáink és apáink
Mig egy század elhaladt,
Nem tevének annyit, mint mink
Huszonnégy óra alatt.

Csattogjatok, csattogjatok,
Gondolatink szárnyai,
Nem vagytok már többé rabok,
Szét szabad már szállani.

Szánjatok szét a hazában,
Melyet eddig lánczotok
Égető karikájában
Kínosan sirattatok.

Szabad sajtó ! ... már ezentúl
Nem féltelek, nemzetem.
Szivedben a vér megindul
S éled a félholt tetem.

Ott áll majd a krónikákban
Neved, pesti ifjúság.
A hon a halálórában
Benned lelte orvosát.

Mig az országgyűlés ott fenn,
Mint szokása régóta.
Csak beszélt nagy si keretien :
Itt megkondult az óra !

Tetre, ifjak, tetre végre,
Verjük le a lakatot,
Mit sajtónkra, e szentségre.
Istentelen kéz rakott.

És ha jó a zsoldos ellen,
Majd bevárjuk, mit teszen;
Inkább szurony a szivekben.
Mint bilincs a kezeken.

Föl a szabadság nevében,
Pestnek elszánt ifjai! . . .
S lelkesülés szent dühében
Rohantunk hódítani.

És ki állott volna ellen ?
Ezren és ezren valánk,
S minden arczon, minden
szemben
Rettenetes volt a láng.

Egy kiáltás, egy mennydörgés
Volt az ezrek hangja.
Oda tört a sajtóhoz és
Zárját lapattantotta.

Nem elég. .. most föl Budára.
Ott egy író fogva van,
Mert nemzetének javára
Czélózott munkáiban.

8 fölmenénk az ős Budába,
Fölrepültünk, mint sasok.
Terhűnktől a vén hegy lába
Majdnem összeroskadott.

A rab író t oly örömmel
S diadallal hoztuk el,
A minőt ez az öreg heh
Mátyás alatt ünnepelet 1 —
Magyar történet műsája.
Vésd ezeket kövedre,
Az utóvilág tudtára
Ottan álljon örökre.

S te, szívem, ha hozzád férne
Hogy kevély légy, lehetnél 1
E hős ifjúság vezére
Voltam e nagy tetteknél.

Egy ilyen nap vezérsége,
8 díjazva van az élet. . .
Napóleon dicsősége.
Te veled sem cserélek !

15—ik márczius 1848.

A márcziusi ifjak.

Szolgáságunk idejében
Minden ember csak beszélt,
Mi valánk a legelsők, kik
Tenni mertünk a honért!

Kik nem voltak a csatán
Diadalhoz jöttének.
S elszedék a koszorúkat.
Mert a szóhoz értenek.

Mi emeltük föl először
A cselekvés zászlaját.
Mi riasztók föl zajunkkal
Nagy álmából a hazát!

E sereg, mely, míg a harc folyt.
El volt bújva vagy alutt
Így zúgott a diadalnál :
Mi viseltünk háborút '.

A földet, mely koporsó volt.
S benn egy nemzet a halott,
Megillettük, és tizenmegy
Miijein szív földobogott.

Legyen tehát a tiétek
A dicsőség és a bér.
Isten neki... nem küzdénk mi
Sem dicsőség- sem díjért.

Egy szóvá s egy érzelemmé
Olvadtt össze a haza.
Az érzélem »lelkesülés«,
A szó > szabadság« vala.

És ha újra tenni kell majd,
Akkor újra ott leszünk,
És magunknak bajt s tinektek
Koszorúkat szereztünk.

Oh ez ritkaség látvány volt,
S majd ha vénül a világ,
Elmondják az unokáknak
Ezt a kort a nagyapák.

Viseljétek a lopott hírt.
A lopott babérokát.
Nem fogjuk mi fejetekről
Leszaggatni azokat.

És mi becsben, hírben álltunk,
Míg tartott a küzdelem.
De becsünknek, de hírünknek
Vége lett nagy hirtelen.

Abban lelünk mi jutalmat,
Megnyugosunk mi azon :
Bárkié is a dicsőség,
A hazáé a haszon !

Véres napokról álmodom.
Véres napokról álmodom.
Mik a világot romba döntik,
S az ó világnak romjain
Az új világot megteremtik.

Csak szólna már, csak szólna
már
A harczok harsány trombitája!
A csatajelt, a csatajelt
Zajongó lelkem alig várja!
Örömmel vágom én magam
Föl paripámra a nyeregbe!
A bajnokok sorába én
Szilaj jókedvvel nyargalok be!

Ha megvagdalják mellemet,
Fog lenni, a ki bekötözze.
Fog lenni, a ki sebemet
Csókbalsammal forrasztja
össze.

Ha rabbá tesznek, lesz, a ki
Homályos börtönömbé jó el,
S föl fogja azt deríteni
Fényes hajnalcsillag-szemével.

Ha meghalok, ha meghalok
A vérpadon vagy csatatéren,
Lesz, aki majd holttestemről
Könyűivel lemossa vérem!

Csatadal.

Trombita harsog, dob pereg,
Kész a csatára a sereg.
Előre!
Süvít a golyó, cseng a kard.
Ez lelkesíti a magvart.
Előre!

Föl a zászlóval magasra.
Egész világ hadd láthassa.
Előre!
Hadd lássák és hadd olvassák,
Rajta szent szó van: szabadság.
Előre!

A ki magyar, a ki vitéz.
Az ellenséggel szembenéz.
Előre!
Mindjárt vitéz, mihelyt magyar.
Ő s az isten egyet akar.
Előre!

Véres a föld lábam alatt,
Lelőtték a pajtásomat,
Előre!
Én se leszek rosszabb nála,
Berohanok a halálba,
Előre!

Ha lehull a két kezünk is,
Ha mindnyájan itt veszünk is,
Előre!
Hogyha el kell veszni, nosza,
Mi veszszünk el, ne a haza,
Előre!

Milyen lárma, milyen vigadalom!

Milyen lárma, milyen vigadalom!
 Mi légyen ez? talán lakodalom?
 Nem a biz a; fiatal vitézek
 Látogatták meg ezt a csapszékét.
 «Kocsmárosné. maga nem jót forral.
 Minek késik oly soká a borral?
 Tudja, hogy nincs pénzem? majd lesz nekem
 A harcz után, akkor megfizetem.»

«Kocsmárosné szép leánya, rózsám.
 Jöjön ide, jöjön ide hozzám!
 Csokoljon meg. kérem igen szépen.
 A harcz után feleségül vészem.»

S iddögálnak. csokolóznak nagyba.
 Minden, a mi gond, oda van hagyva.
 Mintha nem is várnának csatára.
 Mintha még vagy száz év volna hátra.

«El azért a nagyobbik kanoséért!»
 Ma piros bor, holnap majd piros vér . . .
 «Eszem azt a szádat, beh csókra áll!»
 Ma meleg csók, holnap hideg halál . . .

Négy nap dörgött az ágyú . . .

Négy' nap dörgött az ágyú	Szerencse és az isten
Vízakna s Déva közt,	Tőlünk elpártola.
Ott minden talpalatnyi	Egy pártfogó maradt csak
Földet vér öntözött!	Velünk : ez Bem vala.
Fehér volt a világ, szép	Oh Bem. vitéz vezérem.
Fejér hó este be,	Dicső tábornokom!
Úgy omlott a piros vér	Lelked nagyságát könnyes
A fejér hóra le.	Szemekkel bámulom.
Négy hosszú nap csatáztunk	Nincsen szóm elbeszélni
Rettentő nagy csatát,	Nagy hősiségedet.
Mínót a messzelátó	Csak néma áhítattal
Nap csak nagy néha lát.	Szemléllek tégedet,
Mindent megtettünk, a mit	S ha volna ember, kit mint
Kívánt a becsület...	Istent imádanék,
Tízannyi volt az ellen.	Meghajlanék előtted
Győznünk nem lehetett.	Térdem, meghajlanék.

S nekem jutott a vészes
Dicsőség, hogy veled
Járjam be. oh vezérem,
A csatatereket.

Sokan elhagytanak, te
Rendíthetetlen agg,
De úgy-e téged, úgy-e
Én el nem hagytalak.

Te melletted lovaglók
A harc veszélyiben,
A hol az élet pusztul
És a halál terem.

S lépésid mind halálig
Követni is fogom,
Oh Bem, vitéz vezérem,
Dicső tábornokom!

Csatában.

A földön is harag,
Az égen is harag!
Kifolyt piros vér és
Piros napsugarak!
A lemenő nap oly
Vad bíborban ragyog l
Előre, katonák,
Előre, magyarok l
Ropog, hosszan ropog
Csatárok fegyvere,
Agyúk bömbölnek, hogy
Reng a világ bele;
Te ég, te föld, talán
Most összeomlótok l
Előre, katonák,
Előre, magyarok!

Szilaj lelkesedés
Foly bennem, mint tűzár,
A vérszag és a füst
Megrészegítő már,
Előre rontok ön,
Ha élek, ha halok!
Utánam, katonák.
Utánam, magyarok!

Komoly felhők közül
Bámul reánk a nap,
Rettentő szuronyok
Füstben csillámlanak,
A sűrű, lomba füst
Sötétén gomolyog.
Előre, katonák,
Előre, magyarok !

Az erdélyi hadsereg.

Mi ne győznénk? hisz B e m a vezérünk.
A szabadság régi bajnoka!
Bosszúálló fénynyel jár előttünk
Osztrolenka véres csillaga.

Ott megy ő, az ősz -vezér; szakálla
Mint egy fejtér zászló lengedez;
A kivívott diadal utáni
Békeségnek a jelképe ez.

Ott megy ő, a vén vezér, utána
 A hazának ifjúsága mi.
 Így kísérik a vén zivatart a
 Tengerek szilaj hullámai.

Két nemzet van egyesülve bennünk.
 S mily két nemzet! a lengyel s magyar!
 Van-e sors, a mely hatalmasabb, mint
 E két nemzet, ha egy ezélt akar?

Egy a célunk: a közös bilincset
 Összetörni, melyet hordozónk.
 S összetörjük, esküszünk piros mély
 Sebeidre, megesufolt hazánk!

Küldd élénk, te koronás haramja,
 I légióként bérszolgáidat,
 Hogy számodra innen a pokolba
 Holttestökbül építsünk hidat

Mi ne győznénk? hisz Bem a vezérünk
 A szabadság régi bajnoka!
 Bosszúálló fénynyel jár előttünk
 Osztrólenka véres csillaga.

A honvéd.

Isten után legszebb és a legszentebb név
 A honvéd-nevezet!
 Hogy ne iparkodnám hát megérdemelni
 Ezt a szép nagy' nevet?
 Iparkodom teljes szivemből, oh hazam,
 Megvédeni téged,
 Védni, fölemelni téged, s lesújtani
 A te ellenséged!

Sokat lesújtottunk mi már. de meglehet.
 Hogy még sok van hátra;
 Hadd legyen, mit bánjuk? akárki, akárhány,
 Karunk készen várja
 Jőjtek. szabadság hóhérlegényei.
 Nem jöttök egyébert,
 Csak hogy elvegyétek, a mit érdemeltek.
 A véres halálbert.

Ti vagytok, zsványok, kik országunk földét
 Kipusztítottátok,
 Fekvén rajta három száz esztendeig mint
 Nehéz istenátok,
 Hanem hisz' ezt a földet ti teszitek
 Újra termékenynyé:
 Véreteket iszsza most, mint eddig itta
 Saját népe könnyét!

Jőjtek I ismerjük már egymást: ti futtok.
 Mi üzünk titeket,
 Úzünk, mint a szélvész a széjjelszagatott
 Rongyos féllegeket.
 Jőjtek, hadd szűrjük szíveiteket a
 Szuronyunk hegyére,
 Emlékezzetek a más világon is a
 Honvédek nevére!

Honvéd vagyok; mikor nevemet kimondom
 — Mi tagadás benne? —
 Egy kis büszkeségnek ragyogó szikrája
 Szökken a szemembe,
 Egy vagyok a végre föltámadt magyar nép
 Győző seregéből.
 Én is segitettem koronát leütni
 A király fejérül!

Hejh te király, hol van régi szép sereged,
 Hol van régi fényed?
 Hejh be tönkre tették a szegény honvédek,
 E rongyos legények.
 Rongyos vagyok, mint az ágrulszakadt, csak hogy
 Mezítláb nem járok,
 De több becsületem van még is. mint nektek,
 Czifra uraságok.

Van bizony én nékem becsületem, de nagy,
 Ország-világ előtt,
 Még azok előtt is, kit szuronyom leszúrt.
 Kit fegyverem lelőtt;
 Még az ellenség is a kit csak magasztal
 Egy szívvel egy szájjal,
 Hogyne becsülné azt tulajdon nemzete
 Tulajdon hazája?

Rajta is leszek, boglár jó hírem-nevemet
 Megtartsam halálig.
 Vagy ha visszamék majd az otthonvalókhöz.
 Elvigyem hazáig.
 Az lesz ám az öröm, ha majd visszatérek
 Az én enyéimhez.
 És ide szorítom rendre valamennyit
 Dobogó szivemhez!

Hejh az lesz ám a nap ... és még sem tudom, hogy
 Mit szeretnék jobban:
 Haza menni-e majd a harez végén vagy itt
 Elesni a hadban?
 Társaim arczárói, a kik elhullanak.
 Én arról azt látom:

Ezen a világon !

Szörnyű idő . . .

Szörnyű idő, szörnyű idő!	Egy szálig elveszünk-e mi ?
S a szörnyűség mindegyre nő.	Vagy fog maradni valaki,
Talán az ég	Leírni e
Megesküvők,	Vad fekete
Hogy a magyart kiirtja.	Időket a világnak ?
Minden tagunkból vérezünk.	S ha lesz ember, ki megmarad.
Hogy is ne ? villog ellenünk.	El tudja e gyászdogákat
A lél világnak kardja.	Beszélni, mint valának ?
És ott elől a háború	S ha elbeszéli úgy, a mint
Csak a kisebb baj: szomorúbb.	Megértük ezeket mi mind :
Mi hátul áll,	Akad-e majd.
A döghalál.	Ki ennyi bajt
Beh kijutott a részed.	Hígyjen, hogy ez történet ?
Isten esapásiból, ó hon.	És e beszédet nem veszi
Folyvást arat határidőn	Egy örült, rémülésteli
Két kézzel az envészet.	Zavart ész meséjének ?

A hazáért halni legnagyobb boldogság

Egy gondolat bánt engemet . . .

Egy gondolat bánt engemet:
 Ágyban, párnák közt halni meg'.
 Lassan hervadni el, mint a virág.
 A melyen titkos fereg foga rág:
 Elfogyini lassan, mint a gyertyaszál.
 Mely elhagyott, üres szobában áll.

Ne ily halált adj, istenem,
 Ne ily halált adj én nekem!
 Legyek fa, melyen villám fut keresztül,
 Vagy melyet szélvész csavar ki tövestül;
 Legyek kőszirt, mit a hegyről a völgybe
 Eget-földet rázó mennydörgés dönt le . . .
 Ha majd minden rabszolgá-nép
 Jármát megunva síkra lép,
 Pirosló arczczal és piros zászlókkal
 És a zászlókon eme szent jelszóval:
 »Világszabadság!«
 S ezt elharsogják,
 Elharsogják kelettől nyugatig,
 S a zsarnokság velők megütközik:
 Ott essem el én,
 A harc mezzején,
 Ott folyjon az újui vér ki szivemből,
 S ba ajkam örömteli végszava zendül,
 Hadd nyelje el azt az aczéli zőrej,
 A trombita hangja, az ágyudőrej,
 S holttestemen át
 Fújó paripák
 Száguldjanak a kivívott diadalra,
 S ott hagyjanak engem összetiporva. —
 Ott szedjék össze elszórt csontomat,
 Ha jön majd a nagy temetési nap,
 Hol ünnepélyes, lassú gyász-zenével
 És fátyolos zászlók kíséretével
 A hőöket egy közös sírnak adják,
 Kik érted haltak, szent világszabadság!

JEGYZETEK.

I.

(Születése, nevelkedése. Szülei, öccse. Gyermekkora, tanuló-évei.)

13. o. Szülőföldemen. 1848. jun. elején, a képviselő választások alkalmával volt Félegyházán. Itt nevelkedett; még nem volt két éves, midőn szülei 1824-ben ide költöztek. A gyermekkori emlékek ide fűzték és azért e várost tartotta születési helyének. Félegyházán, a Fő-úton van azon (most már újra épült) ház, hol P. szülei laktak; e helyet, valamint a kis-kőrösi kis házat is emléktábla jelöli. Kis-Kőrös főterét a költő emlékszobra is díszíti.

14. o. Szülőimhez. Atyja Petrovics István, született Kartalon (Pestm.) 1791. aug. 15., anyja Hruz Mária sz. Liesnón (Turóczm.). Egybekeltek Aszódon 1818. szept. 15-én. — P. atyjától örökölte akaratosságát, szilaj, heves természetét; anyjától a szelíd merengést, a költői hajlamot és ezen ellentétes érzelmek végig kísérik egész pályáját.

16. o. István öcsémhez. P. egyetlen testvére; sz. Szabad-szálláson (Pestm.) 1827. augusztus 18. Meghalt Csákón •(Békésin.) 1880. máj. 1. Szintén költő volt, a Petőfi-társaság tagja.

17. o. A vén zászlótartó. P. atyja szintén résztvett a szabadságharcban, a sukorói ütközetben (szept. 29.).

19. o. Szüleim halálára. Atyja 1849. márcz. 21-én halt meg, anyja 1849. máj. 17-én: mindkettő Pesten. Sírfeliratukat maga a költő szövegezte: »A legszeretettebb Atya és a legszeretettebb Anya.« Hamvaikat a Petőfi-

társaság 1882-ben órczkoporsóba helyezte és a Kerepesi-ét! temetőbe szállította.

20. o. A gólya. A gyermekkor emlékei, úgy, mint Szül ő-földemen ez. költeményében. Itt fejledek a költői lélek; a szabad tér, a délibáb képei, a kelepelő gólya, mind élénk nyomot hagynak lelkében.

23. o. Búcsúbeszéd. P. Kecskeméten, Szent-Lőrinczen, Pesten, Aszódon, majd Selmecczen tanult: Aszódon 1835. szept. 1-től 1838. jun. 30-ig. 1838-ban a távozó növendékek nevében ezen hexameterekben búcsúzott tanítóitól és az iskolát fenntartó egyházi (evang.) képviselőktől. A költ, tele mythologiai képekkel; látszik, hogy szorgalommal olvasta Ovidiust és a magyar költők közül Csokonait. — Pindus, Görögország (Graecia) tőhegysége; Aszódon már bontakoznak a Cserhát és a Mátra. — Ipar, szorgalom; iparkodik. — Pallas Athenae (Minerva), a tudományok istennője. — Publius Ovidius Naso, latin lyrikus (43. Kr. e.—17. Kr. u.), leginkább elégiákat írt; irodalmunkban különösen Gyöngyösire (1620—1704.) volt hatással. — Helikon, hegyláncz, Apolló és a múzsák lakhelye; nálunk a Keszthelyi Helikon. — Cornelius Nepos, latin író (99—24. Kr. e.), nagy férfiak életrajzát írta meg. — Báró Podmaniczky Lajos. — Tanítója Korén István (1805—1893.) volt.

24. o. Első esküm. Aszódi tanuló-éveire és a színészet iránti hajlamaira vonatkozik. Felébred a kóborlás vágya és ezzel be is fejeződik az első korszak életében.

II.

(*Katona- és színész-évei. Vándorlásai.*)

25. o. Nézek, nézek kifelé ... Ezen költeménye is a későbbi korból való, 1847-ben írta Nagyváradon. A legélénkebb kép a katona-korból. — Silbak, a német Schildvache (őr) magyar kiejtése, úgymint halberdó = halt, wer da (megállj, ki van itt).

- 26 o. Az őrágéhoz. Ez és a következő két költ, katonakorából való. Az őrágéhoz zengi distichonait. Az ország határain túl meglepi a honvágy és Marburgból (Stájerom.), majd Károlyvárosból (Horvátorsz.) küld izenetet. Az ó-klasszikai formát kedveli. A H o n v á g y végső sorai atyjára vonatkoznak, ki fiát kitagadta
27. o. Hazámban. Első költeménye, mely Petőfi név alatt jelent meg. Előzőleg kóbor természetéhez híven nevét is folyton változtatta: mint színész: Rónai. Sió. Borostyán, mint költő: Örömfői Vidor, Pönögei Kis Pál. Homonnai, 1843-tól végleg P. A költeményen erősen meglátszik Vörösmarty hatása, ez előzőleg csak a klasszikái formában nyilvánult.
28. o. Levél egy színész barátomhoz. Jellemző képe színészelétének; találóan festi a nyomort, a közönség közönyét, a külső fogásokat és végül a majdan fellendülő magyar színészetet. A barát ismeretlen: Ozorán (Tolnám.) lépett Sepsy Károly társulatába és bebarangolták Somogyot, Veszprémet. Tolnát. — Thália a színészet műzsája; Thália papja, színész. — A Peleskei nótárius, a legjobb magyar bohózatok egyike: Gvadányi József (1725—1801.) satirikus eposza után írta Gaál József (1811—1866.). Gaál Alföldi képei viszont P.-re voltak hatással (Zöld Marczy dráma, Pusztai találkozás románc).
31. o. Távolból. A vándorlásoknak, a nyomornak korszaka. A költ, a gyermeki szeretet megragadó példája. Szülei ekkor Duna-Veesén laktak.
32. o. Barátimhoz. P. 1841. okt közepétől 1842. aug. végéig tanult Pápán. Itt megerősödött költői tehetsége. Itt ismerkedett meg Jókaiival és itt találta régi barátját Orlay Petrich Somát (1822—1880). Ez utóbbihoz és Domanovszky Endréhez intézi ezen sorait, visszaemlékezve a deák-napokra.
34. o. Be szomorú az élet én nekem. Ez és a következő költ, a korán elhunyt Csapó Etelka emlékével foglal-

kozik Etelkát, ki Vachott Sándornak sógornője volt, Pesten ismerte meg. Emlékét a C z i p r u s l o m bókban (35 költ.) örökítette meg. — A hevesi r ó n á n újból feléled Etelka emléke. (L. Úti rajzait.)

35. o. Merengés. Ez és a következő költemény Mednyánszky Bertára vonatkozik, kivel Gödöllőn ismerkedett meg. A leány szép lelkületét jellemzi a N á l a v o l t a m . . . ez, költ., ez is a Szerelm gyöngyéi (39. költ.) közül való.— Merengés ez. költeményét önmagához intézte. — Jó Petőfi, ez a címe és így kezdődik Lévay József hangulatos költeménye is a kard és lant kő tőjéről. — Petrarca (1304—1374.), a Provence költője, szonettekét írt: költészetünkben különösen Kisfaludy Sándorra (1772—1844.) volt hatással.

36. o. Füstbe ment terv. Hazatér; a szülői ház melege, az anyai szeretet pótolják a szenvedéseket. Ugyanezt fejezi ki a következő négy költ. is. A nyugodt élet utáni vágy rajza az Oh, mi szép... ez. költ.

40. o. A vándor legény. Mint születését, gyermekkorát, katonáéveit, színészi pályáját, úgy vándorlásait is híven leírja későbbi életpályáján. A nyomort enyhíti a humor, megcsillan a remény. Ily tárgyú a következő költ. is.

42. o. A csavargó. E sort befejező költ. Hivatalt vállalt, segédszerkesztő lett Vahot Imre Pesti Divatlapjánál. — Bolond Istók, egyike a legismertebb népies alakoknak; óhaja az volt, hogy minden esztendőben meglássa egyszer · Debreezent; csak az első házig ment, azután visszatért állítólagos szülővárosába, Lévára. Innen a szólás: be-kukkantott, mint B. 1. Debreezenbe. (L. Tóth B. A magy. anekdotakincs. II. 143.) P. e címen eposzt is írt és ebben önmagát rajzolja; Arany is feldolgozta e tárgyat, de inkább az ismeretes adomához fűzte és csak a debreczeni kaland után tél: át saját életviszonyaira.

III.

(*Pesten. Költ'oi hírneve, egyénisége. Barátai. A haza és az alföld szeretete.*)

43. o. Buesú a színésztől. P. 1844. okt. 12-én lépett fel utoljára; Gémesy nótáriust játszotta Szigligeti nép-, színművében, a Szökött katonában. Mint műkedvelő lépett fel Egressy Gábor, a híres tragikus színész, iránti szívességből, kinek aznap volt jutalomjátéka. Kudarczot vallott és így örökre búcsút vett a színésztől.
44. o. Jövendölés. Költői lelkületét, jós tehetségét jellemző költ. Álmaiban látja a jövőt: kora halálát, örök hírét.
45. o. A borozó. Első megjelent költeménye. A szigorúságáról híres Bajza lapjában, az Athenaeumban. jelent meg.
47. o. Hozzá. Vörösmarty ajánlatára a Nemzeti kör ('elsöben asztaltársaság, később az irodalmat és művészetet pártoló kör) kiadta P. verseit. 1844. márcz. 27-én 75 pengőforintot kapott.
48. o. Képzetem. Ez és a következő költemények csapongó képzeletét, a lant és kard költőjét, szilajságát jellemzik. — Pegazus, a görög mythologia mesés állata, szárnyas ló, a költők lova, a melyen ihlettségükben az ég felé emelkednek.
52. o. Egri hangok. Bordalai is jellemzik a költőt: itt is inkább szilajság* nyer kifejezést. Csak a lelke volt ittas, mondja róla Jókai, késő éjjelig iónmaradva sem ivott meg többet egy félmeszely bornál.
53. o. Ivás közben. Rögtönzött költ, a debreczeni Lepke, ifjúsági hetilap, számára. Ledionas, Leonidas görög hős, ki a thermopylei szorosnál egyideig feltai tóztatta a perzsákat (Kr. e. 5. sz.). — Falstaff. Shakespeare Windsori víg nők ez. vígjátékának kitűnő alakja.
54. o. A Honderűhöz. Úgy ebben, valamint Egy kritikus-hoz ez. költeményében maró gúnnyal válaszol bírálóinak. A Honderűben a szerkesztő, P. Horváth Lázár, az Életképek társlapjában, az Irodalmi örben, Császár Ferencz

bírálta meg. — Censnráz, vizsgázik; rejciál, visszavet. — Asinus ad lyram, számár a lanttal.

56. o. Kerényi Frigyeshez. E költői levél a barátaihoz intézett versek sorát nyitja meg; szerette barátait, de tartósabb viszony csak Arany Jánoshoz fűzte. Herényivel (német származású, de lelkében és szívében magyar érzésű költő, szül. Eperjesen 1822 jan. 1-én és inegh. Amerikában 1852-ben) 1844-ben ismerkedett meg, hozzá intézte üti leveleit is. — Rusztiztam, ruszti bort, ^aszu, édes bort) ittam. Rnszt (Sopron m.) szőlőjéről volt híres.

57. o. Tompa Mihályhoz. E levelet feleletül írta Tompa Levél Petőfihez (Bártfa 1844.) ez. költeményére. — fsokonai Vítész Mihály (1773—1805.) a legeredetibb tehetség, Vörösmartyig a legjobb lírikus; bordalaira (Szeremldal a csikóbőrös kulacshoz) czéloz. (1. Csokonai ez. költeményét.) P., Tompa és Kerényi versenyezve megénekelték Az erdei la k-ot; Tompa említi csak: »Mi semmi kunyhót nem láttunk, képezet volt minden...« (L. Ossz. költ. I. 342. o.)

59. o. Egy fiatal íróhoz. Ezt és a következő költeményt Jókaihoz írta, kivel még Pápán ismerkedett meg, majd Pesten együtt vezették a márcziusi mozgalmakat. — Jókainak Nepean sziget ez. elbeszélése jelent meg az Életképekben (1845. szept. 20).*

61. o. Vajda Péter halálára. Vajda P. (1808—1846) lelkületét is a természet szeretete jellemzi; független, szabad lélek, ki csak a természet szépségein mereng. Művei nagy hatással voltak Petőfire.

62. o. Arany Jánoshoz. Arany mint teljesen ismeretlen költő Toldijával a Kisfaludy-társaságban pályadíjat nyert (1847. febr. 6.) Bírálói a legnagyobb elragadtatással szoltak eposzáról, de a költőnek bizonyára a rokonielek nyilatkozata volt a legnagyobb babér. P. Aranyt később meg is látogatta (1847. jun. 1—10-ig), kb. egy hétig volt nála. ». . . életem legszebb napjai

köze sorozom e hetet . . . « írja Úti leveleiben. A két költő élénk összeköttetésben volt egymással, jele a köv. költ., e meleghangú levél, melyet P. eljegyzése (1847. aug. 5.) után írt Aranynak. Arany szintén költői levélben válaszolt (aug. 11.). — Okt. 25—31-ig nejjével együtt meglátogatta Aranyt: itt írta a következő költeményt. — Arany még P. halála után is megemlékezik költő-barátjáról, minden versében feljúl emléke (Emlények). Lelkük mintegy kiegészítette egymást, ezt gyönyörűen jellemzi Gyulai Pál (Emlékbeszédek. 160. o.).

67. o. A nép. A nemességet, a nép jogainak megnyirbálót, gyűlöli, a népet dicsőíti; ismeri a nép lelkét, hisz az ő lelke összenőtt azzal. Ezen nép-lélek találó rajza a következő költemény. A népet dicsőíti mindenütt: »Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék, s ez a század feladata.« A nép szeretetben mutatkozik legjobban Béranger (francia lírikus 1780—1857.) hatása, kit mintegy istenített. (L. Úti leveleit.)

68. o. A felhők. Lelke rokon a felhőkkel, melyek Ipoly vészterhesek, fenyegetők, mint gondolatai, de ép oly szelídek, ártatlanok, mint a költő érzései. E lelki rokonsághoz híven 66 költeményét Felhők ezínién adta ki (Kolozsvár 1846.). Szelíd lelkületét jellemzi a következő költemény is és e képekhez fűzi népdalait is, melyek nemcsak e külsőségekben, de érzéseikben is a legszebb gyöngyei népköltészetünknek. Ott termettek az alföldön, s annak talajából sarjadt hazaszeretete is. Ennek érzéseit jellemzi a következő hat költemény. Alföldi képeihez hasonló helyeket lelünk Úti rajzaiban is.

IV.

(Házassága. A márcz. napok. A szabadságharcz. A költő halála.)

81. o. Azokon a szép kék hegyeken túl.. P. 1847. szept. 8-án vette nőül Szendrey Júliát (sz. Keszthelyen, 1829. január 1. megh. Budapesten. 1868. szept 6.),

kivel még 1846. szept. 8-án Nagy-Károlyban ismerkedett meg. Tehát ép az évfordulón volt házasságuk. Nem akarták hozzáadni a leányt (1. Az volt a nagy, nagy műnk a), jegyese szeszélyessége is bántotta (1. V a l a h o g y), de a házasság után a teljes boldogságot élvezte (1. Egykor és most.l). — Házasságuk után mindjárt Koltóra utaztak, miután gr. Teleki Sándor felajánlotta neki kastélyát. E vidéket rajzolja a költő. E hely ma Szatmármegyéhez tartozik.

82. o. Szeptember végén. Nejéhez intézett költeményeinek legszebbike; bele öntötte egész lelkületét, költészetének nedűjét, lelkének csodás varázsát, hatalmát, mely a jövőbe tekint. Mint Vörösmarty A merengőhöz ez. költeményében fürkészi menyasszonya érzéseit, P. is belepillant neje szívébe s álmai most sem csálnak. Özvegye 1850. jul. 21-én másodszer is férjhez ment. (L Arany: A honvéd özvegye.)

84. o. Még alig volt reggel... Boldogságát itt is felváltja a nyugtalanság, a láz; érzi a veszélyt. De ebben is támogatja neje, a ritka lélek; zászlót varr (Mit < s i n á l s z, mit varrogatsz ott?) és a kardot is maga köti fel férje oldalára (Feleségem és kardom).

86. o. Három madár. Szép, bensőségteljes költemény. Tóth Endre (1824—1885.) hasonczímű költeményben dicsőíti Frangepán Katalint, Zrínyi Péternót; itt a három madár: a galamb (szive), a holló (bánata) és a sas (lelke).

87. o. Búcsú. P. okt. vége felé Debreczenbe ment zászlóaljához; 23-án érkezett oda, s ott ujonczok betanításával foglalkozott (Milyen láрма, milyen vigadalom!). Nov. végén nejét is odaviszi (Egész világ a harezmezőn.), ott születik fia, Zoltán, 1848. decz 15-én. (Fiam születésére.). Ekkor írja Aranynak: »Kéδες barátom, csak két szót írok: apa vagyok, a többit olvasd a fehér papírokról; szintúgy leolvashatod, mintha ráírnám.« P. Zoltán 1870. nov. 5-én halt meg Bpesten.

90. o. Paesirtaszót hallok megint... Nejehez intézett utolsó verse.

91. o. Nemzeti dal. A szabadsajtó első terméke, a márcziusi mozgalom megindítója. >A nemzeti dalt, írja naplójában (1848. márcz. 17.), két nappal előbb, márczius 13-ikán irtani.... Míg én az egyik asztalnál a nemzeti dalt írtam, feleségem a másik asztalnál nemzeti fejkötőt varrt magának.« — >E költ, buzdította márcz. 15-én a pesti ifjúságot. Elszavaltam először az ifjak kávéházában, aztán az orvosi egyetemen, aztán a seminarium terén, végre a nyomda előtt, melyet erőszakosan elfoglaltunk, a hatvani utcában .. .< (P. jegyzete költeményéhez.) I). ti. 3 óraker nemzeti gyűlés volt a Múzeum előtt, este a színházban ünnepi előadás: Egressy Gábor egyszerű magyar ruhában elszavalta P. dalát, a nép ezreinek haisogó esküvése mellett. Egressy Béni (zeneíró, a szózat zenéjét is ő írta) dallamot rögtönzött, s így énekelték. E nap emléke a köv. két költ. — A sajtóvétség miatt elítélt Stancsics Mihályt kiszabadították.

93. o. Véres napokról álmerdom. A költi jós lelkét jellemző költ. (Jövendölés, September végén, Egy gondolat bánt engémét stb.)

94. o. Csatadal. E költeményt a köv. levél kíséretében küldötte meg a képviselőháznak: »Debreczen decz. 8-ikán 1848. Képviselő polgárok! Milyen nagyfontosságú lehet egy kis költemény, bizonyítja egy francia tábornok levele, ki azt írta a conventnek (a nemzetgyűlésnek), hogy vagy küldjenek neki tetemes segédsereget, vagy küldjenek egy kiadást a marseillaise-ből (francia nemzeti ének). — Ha elég buzdítónak találják önök a köv. költeményt, nyomassák ki annyi példányban, a mennyit szükségesnek fognak látni, s küldjék szét országszerte a magyar táborba. Részemről igen óhajtom P.

levelét a honvédelmi bizottmányhoz utasították. A költ. Karánsebesen jelent meg. valószínűleg a költő megren-

delésére. — Ép ily lelkesítő hang jellemzi többi csatadalaít (Csatában) is.

95. o. Négy nap dörgött az ágyú. Az első szebeni csata (jan. 21.) Bem visszavonulásával végződött: ezen négy napig tartó, szakadatlan csatátűzben lefolyt visszavonulást írja le a költő. A szabadságharcz vezérei közül egyedül Bemet dicsőíti, melléje kívánczolt és mint hadsegéde öt véres ütközetben vett részt.

96. o. Az erdélyi hadsereg. Bem és a lengyel-magyar barátság dicsőítése. — Költészetünkben számos emléke maradt e barátságnak; a lovagias és a szabadságot féltő magyar nemzet siratja a szabadságszerető lengyel nép halálát. Vörösmarty: Elő szobor, Bajza: Apotheosis. Tarkanyi: Nemzeti dal, Tompa: Temetés és az újabb költők közül Csengey Gusztáv: A fogoly lengyel, Endródi Sándor: A lengyelországi harangok. Farkas Imre: Czinka Panna ez. költeményei adóznak a hős lengyeleknek. — Osztrolenka, helység Lomza orosz-lengyel kormányzó-ságban, itt vitték 1831. máj. 26-án a lengyelekre nézve végzetes harezot. E harezban tűnt ki Bem József tábornok (1795—1850.).

97. o. A honvéd. A tyrtaiosi dalok legszebbike. Eleinte. hogy a költő válságos helyzetén segítsenek. 500 írt. tiszteletdíjat Ígértek érte, később azonban Szemere hadügyminiszter 25.000 példányt vett meg a hadsereg számára. Egy példány ára állítólag egy bankó garas volt (kb. 3 fillér).

99. o. Szörnyű idő. A költő hattyúdala. Valószínűleg jul. 11-ike után írta. 19-én ment vissza Erdélybe s 27-én találkozott isnlét Bemmél. Négy nap múlva, 31-ikén, volt a fehéregyházi síkon Bem és Lüders osztrák tábornok csatája (segesvári ütk.), itt látták Petőfit utoljára.

99. o. Egy gondolat bánt engemet.

»A hősokeket egy közös sírnak adják,

Kik érteti haltak, szent világszabadság!«

Feldolgozás.

I. Életkörülmények.

Hol született Petőfi? — Hol nevelkedett? -
 Miért vélte Félegyházát születési helyének?
 Mely költemények vonatkoznak a szülői házra?
 Melyek atyjára, melyek anyjára és melyek mind-
 kettőre? — Mely költeményből világlik ki atyja
 jelleme? Mely költemények tanúsítják anyja
 gyengédségét? — Minő volt szüleinek helyzete? -
 Ki volt öccse? Mire tanítja ösesét?

Hol tanult Petőfi? — Hol kóborolt? — Minő
 pályákon küzdött? — Mely költemények vonat-
 koznak vándorlásaira, katonáskodására, színész-
 éveire? — Mi enyhíti nyomorát? — Mikor telepe-
 dik meg Pesten? — Mikor alapítja meg hírnevét?

Hol és mikor ismerkedett meg nejével? -
 Mely költemények vonatkoznak családi életére?
 Mely költemények jellemzik nejének lelkületét?

Minő része volt a márcziusi mozgalmakban?
 — Mint küzdött a szabadságharcban? — Mikor
 látták utoljára? — Hol és mikor halt meg Pe-
 tőfi? — Hány korszakra osztható Petőfi élete?
 Melyek e korszakok?

Mondják el a költemények alapján Petőfi
 életrajzát!

II. Egyéniség, költészet.

Milyen vidéken élt Petőfi? — Mi jellemzi
 e vidéket? Mit látott és mit hallhatott itt a
 költő? — Felújulnak-e e képek? Mely költe-
 ményeiben emlékezik a gyermekkorra?

Mely költeményekben jellemzi önmagát? —
 Minő a lelkülete? — Mi lelkületének alapjelleme? —
 Milyen a képzelete? Mely költeményeiben

mereng a múlton, melyekben vázolja a jelent és mint jósolja meg a jövőt?

Vázolják a költemények alapján Petőfi egyéniségét!

IH. Irodalom, irodalomtörténet.

Minő hatásokra fejlődött költészete?

Mely költőkkel foglalkozott? — Magyar költők; idegen hatás. Mennyire haladt az akkori magyar irodalom? — Kik voltak kortársai? Arany és Petőfi.

Mi a népköltészet? Mikor foglalkoztak behatóbban a népköltészettel? — Mint vélekedett erről Petőfi?

Miről énekel a nép? — Mi a dal?— Minő költeményeket írt Petőfi? Melyek lírai és melyek leíró költeményei? — Minő műfajt mivelt még? — Miért nevezzük lírikusnak?

Jellemezzék ezen alapon költészetét és irodalomtörténeti jelentőségét!

írásbeli dolgozatok.

1. Kis-Kúnság. (Leírás.)
2. István öcsémhez. (Levél.)
3. Szülőföldemen. (Tartalom.)

Vázlat.

I. Hosszú kóborlások után visszatér

szülőföldére.

II. Keresi játszótársait, szedegeti a sok ' szép emléket (a hasonlatok kifejtése)] a újra átéli a gyermekkor örömeit

megkondul az estharang, fáradtan tér nyugovóra.

111. Félálomban is hallja a dalt: „Cserebogár, sárga cserebogár! . .

4. Petőfi és a szabadságharcz.

5. Nem halt meg a költő. (Emlékbeszéd.)

Vázlat.

- I. Jött, ragyogott és eltűnt (kép). Ily rövid volt Petőfi élete.
- II. S mégis valahányszor felújítjuk emlékét. érezzük csodás varázsát, közéletét. (Tétel.)
- III. Itt él közöttünk. El verseiben, érzéseiben, eszméiben. Rövid pályafutása és csodás egyénisége. (Csak egy-két életrajzi adat, fejlődésével kapcsolatban.)
Jós lelke: *Jövendölés. Egy gondolat bánt engemet, Véres napokról álmodom című költeményeinek együttes fejtegetése.*
Eltűnése. A néphit.

IV. El mindnyájunk lelkében:

„Nem halt meg a dalnok; ma nyúlt csak a lanthos.

Eltűnt; de hát itt a nap: újra kilép!”

(Bartók: Nem halt meg a dalnok . .)

6. Neje jelleme. (*Három madár* című költeménye alapján.)

7. Szeptember végén. (Fejtegetés.)

Vázlat.

I. Az elhaló ősz.

II. Petőfi lelkülete. (Áthajlás: a természet

képeiből.) Elégikus érzései, jós lelke.
 Máskor e képek lelkesítik, most elme-
 reng; ennek alapja: a szeretet. Ebből
 foly vigasza is.

III. Mert szeretete örök, elévülhetetlen.

8. September végén (Petőfi) és A me-
 rengőhöz (Vörösmarty) című költemények-
 nek összehasonlítása.

9. A lant és a kard költője. (Jellemzés.)

10. Petőfi és a világirodalom lantos
 harcosai. (Értekezés.)

Vázlat.

- I. Petőfi nemcsak lanttal, hanem kaidal
 is szolgálta hazáját.
- II. A hazaszeretet magasztos eszméje min-
 den időben támasztott nagy férfiakat.
 A görög nép; lantosai, Tyrtaios. A
 három drámaíró: Aischylos, Sophokles,
 Euripides. A mint a görög lantosok
 énekeltek a hadi dicsőségről, ezt zeng-
 ték a skáldok (skandináv), a bárdok
 (kelta) és igriczeink is. Ezeket is a
 haza eszméje lelkesítette. Ez eszme
 hat a költői lélekre. Ezért élt a nagy
 portugál költő, Camoes és ezen korban,
 ép a vészterhes időkben, sokan meg-
 mutatták példátlan hazaszeretetüket.
 Tinódi. Balassi, Zrínyi. A németeknél
 Körner és a német szabadságharcz
 lantosai. Es mindenekelőtt Petőfi. Köl-
 tészete lebúvól, hazaszeretete elragad;

egyénisége megnyerő, harci dalai lelkesítők. Majd leteszi a lantot, a kardot forgatja; de még elzengi hattyúdálát.

111. A haza nevét hangoztatva, lelkét ott leheli ki a csatatéren.

11. Az alföld növény- és állatvilága Petőfi költeményeiben (Rajz. Összevetve Tompa vízi képeivel: Alföldi képek stb.)

12. Petőfi színérzéke.

Vázlat.

I. Künn él a szabad természetben.

II. A természeti képek fejlesztik látóérzékét. Mindent lát és hall és éles képekkel telik meg lelke. A felkelő nap, az aranykalászszal ékes rónaság, a délibáb, az alkony, a vízi növények és madarak, az esthajnal, a holdvilág. A vészterhes felhők, a szélvihar, az éj. A véres napok. A sötét képek csak futólagosak.

III. Mindenén áttör az enyhe napsugár, lelke melege: a szeretet.

13. Falu végén kurta kocsmá. (Életkép. Egybevetés genre-festőink alkotásaival.)

14. Petőfi mint népköltő. (Irodalomtörténeti értekezés.)

15. Petőfi lírája. (Széptani fejtegetés.)